

Fondateur :
Avedis Alexanian
Տիմոթիոս Ալեքսանյան

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՐԿԼԵԶՈՒ ԵՐԿՇՆԱԲԱԹԱԹԵՐԹ • 49-ՐԴ ՏԱՐԻ • ՆՈՐ ՇԱՐՔ ԹԻՒ 458 - ՇԱԲԱԹ. 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2008

Qui l'eût cru !

Ce sera l'événement politique majeur de cette année. 45 ans après l'apogée du mouvement pour les droits civiques mené par le pasteur Martin Luther King, l'arrivée à la Maison Blanche de Barack Obama, né d'un père kenyan noir et d'une mère blanche du Kansas, marque un moment exceptionnel dans l'histoire des Etats-Unis. Barack Obama, 47 ans, sera investi 44e président des États-Unis le 20 janvier 2009.

Les symboles forts : décidément, l'Amérique ne cessera pas de nous surprendre. Quelle superbe réaction ! Ce 4 novembre 2008, le « *I have a dream* » (Je fais un rêve) de Martin Luther King et le « *Yes, we can* » (Oui, nous pouvons) de Barack Obama se sont mêlés pour redonner espoir à un pays en crise économique et morale profonde. Un réel changement vient de s'opérer. Il suffisait de voir, à Chicago, ces dizaines de milliers de personnes reprendre en chœur le slogan du candidat : « *Yes, we can* ». Si incontestablement, c'est la victoire des défenseurs des droits civiques et sur les préjugés, c'est d'abord la victoire d'un homme qui a mené bataille avec intelligence et méthode, ne laissant rien au hasard. Le comble ! Pour la première fois, un candidat à la présidentielle américaine avait renoncé aux fonds publics (84 millions de dollars) pour financer sa campagne, préférant s'appuyer sur le formidable réseau de 2,5 millions de petits donateurs constitué via Internet.

Mais le monde politique retiendra surtout qu'il a construit sa campagne du bas vers le haut, le citoyen s'investissant en tant qu'agent électoral et fabriquant des relais dans tout le pays. Les Démocrates avant lui n'avaient pas su le faire. Obama l'a fait, avec talent et professionnalisme. Doté d'un don oratoire qui tranche avec celui auquel il va succéder, il a galvanisé les foules, chaque jour plus nombreuses. Bien sûr, les circonstances lui auront ouvert la voie : l'atmosphère de panique entretenue par les grands médias qui a résulté de ce qui vient de se passer à Wall Street ; l'incapacité des Républicains à répondre clairement aux interrogations des Américains les plus en difficulté, leurs gaffes et leur incompetence enfin auront eu un impact désastreux sur beaucoup d'électeurs, particulièrement les jeunes.

À la Maison Blanche, les dossiers s'empilent. Il va falloir gérer deux guerres, celles d'Irak et d'Afghanistan, composer avec un déficit public énorme, redresser une économie à bout de souffle, dissiper les inquiétudes sur l'avenir et restaurer l'image du pays à l'étranger. Sans toutefois heurter l'Amérique conservatrice qui déjà, veille, épient le moindre faux pas de ce président pas comme les autres bien que partisan du port d'armes et de la peine de mort, un président qu'elle n'a pas choisi, capable peut-être une fois en place, qui sait, de porter atteinte aux valeurs fondatrices de l'Amérique.

La fin des années Bush : au soir de son second mandat, jamais la cote de popularité d'un président américain

n'aura été aussi basse. Le vide s'est fait autour de lui, ses proches ont quitté le navire. N'est restée que la fidèle d'entre les fidèles, Condoleezza Rice. Revanche posthume de Saddam Hussein, la guerre d'Irak aura été fatale à son auteur. L'argument, pour la justifier, d'armes de destruction massive n'aura pas tenu longtemps. Le Pentagone devait reconnaître qu'il était faux, ce dont on se doutait, et confirmé par Alan Greenspan, l'ex-patron de la Banque fédérale, qui dut admettre que la convoitise du pétrole était une des raisons de l'invasion américaine. Résultat : les tensions au Moyen-Orient se sont accrues, la flambée des prix a connu une hausse vertigineuse. Mais le pire est que ce caprice criminel irakien de G.W. Bush a déjà coûté la bagatelle de 3 200 milliards de dollars aux

Américains, ainsi que la vie d'un million d'Irakiens dont beaucoup d'innocents, victimes de « bavures ». Enfin, malgré la présence de 140 000 GI's, l'Irak n'est devenu ni plus stable, ni démocratique et encore moins pro-occidental. Le déficit de l'Amérique est devenu tel qu'elle ne peut sauver ses propres banques. Des établissements comme Citygroup ou Merrill Lynch, qui étaient l'orgueil de Wall Street, ont dû quémander des fonds auprès d'organismes asiatiques ou moyen-orientaux pour ne pas sombrer. La catastrophe a son prolongement avec l'autre front militaire tout aussi coûteux de l'Afghanistan, l'anti-américanisme de l'Amérique latine, une économie détraquée entraînant le reste du monde dans sa dérive. La dette américaine devrait ainsi passer de 9 646 milliards de dollars au 31 août 2008 à plus de 10 000 milliards en 2009.

Obama et le génocide des Arméniens : on estime à 1,5 million les électeurs arméno-américains. Ils votent généralement démocrate et ont constitué un puissant lobby, l'Armenian National Committee of America (ANCA). Le 24 octobre, celui-ci avait officialisé son soutien pour le ticket démocrate Obama-Biden en argumentant sa préférence. Ce qui n'a pas surpris la Turquie, qui espère - forte de l'intérêt stratégique qu'elle représente - qu'Obama reviendra à une position plus nuancée. Le 31 octobre, l'équipe de campagne du ticket Obama-Biden a réaffirmé son attachement pour une reconnaissance du génocide des Arméniens par une déclaration adressée à Areen Ibranossian, présidente de l'Association « *Les Arméniens pour Obama* » ainsi qu'à l'ANCA déclarant que : « le génocide des Arméniens, perpétré par l'Empire ottoman de 1915 à 1923, a abouti à la déportation de près de 2 millions d'Arméniens et un million et demi de ceux qui ont été déportés ont été massacrés. Barack Obama estime que nous devons reconnaître cette tragique réalité et soutenir de fortes relations entre nos deux pays qui feront progresser notre sécurité commune et renforcer la démocratie arménienne ». *Wait and see*. On ne demande qu'à croire. Mais n'oublions pas que le nouveau président protégera avant tout les intérêts américains.

Dossier 2

Vaincre la pauvreté en Arménie

3 Serge Sarkissian s'active

5

Գործոն քայլերը չեն ուշանար

Պատմական ակնարկ 6

Օշական

7

Անհաասարութիւնը առաւել զգալի

10

Isabelle Sadoyan et Didier Bezace

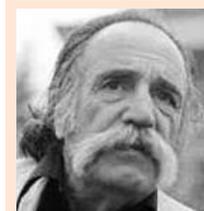
jouent *Conversations avec ma mère*

10

Version concert de Gariné de Tchouhadjian

Culture 12

Saroyan aurait eu 100 ans cette année

Vaincre la pauvreté en Arménie

Après avoir subi un grave repli économique au lendemain de son indépendance en 1991, et bien que ne disposant pas de ressources extractives en grande quantité, l'Arménie est parvenue à se redresser. Son économie se porte mieux.

Si le gouvernement se félicite « d'une forte réduction du nom-

bre de personnes vivant dans la précarité, une enquête du département des statistiques réalisée en 2007 indique que la pauvreté touche 25 % de la population, contre 27 % l'année précédente. Baisse rapide obtenue grâce à l'aide de la Banque Mondiale et du FMI notamment.

Les pouvoirs publics expliquent ce mieux par l'importante croissance économique qu'a connue l'Arménie ces dernières années et l'augmentation des budgets alloués aux programmes sociaux. Tout récemment, le ministre arménien des Finances, Dikran Davtian a présenté le plan de développement économique de l'Arménie jusqu'à l'horizon 2021. Objectifs majeurs : la réduction importante de la pauvreté par la croissance économique et le développement du niveau de vie du pays. Le ministre prévoit qu'en 2012 le PIB par habitant atteindra 5 800 dollars par an, 7 700 \$ en 2015 et 12 600 \$ en 2021. Dès 2017, il rejoindra le niveau des pays entrés dans l'Europe communautaire en 2006. La croissance économique devrait atteindre 6 % en 2021. En 2012 la pauvreté touchera 15 % de la population et sera ramenée à 12 % en 2015 et 7 % en 2021. La grande pauvreté ne devant plus représenter que 1,2 % en 2021.

Les oubliés de la croissance.

née dernière plus de 25 000 enfants analphabètes et le système scolaire ne parvient pas à s'occuper des enfants ayant des besoins spéciaux, notamment les handicapés.

Les dépenses du gouvernement pour les soins de santé et l'éducation restent insuffisantes et le système d'enregistrement des naissances doit être réformé, car certains enfants ne sont toujours pas déclarés à la naissance et ne peuvent pas bénéficier des services sociaux de base.

Dans l'immédiat, ce sont tout de même environ 800 000 Arméniens qui vivent dans la pauvreté et certaines ONG, très présentes sur le terrain, contestent les informations officielles, considérant que la somme de 78 dollars par mois et par personne fixée par les autorités pour mesurer le seuil de pauvreté est bien trop bas, qu'elle ne reflète pas la hausse du coût de la vie en Arménie où, depuis le début de l'année 2008, les prix à la consommation ont déjà augmenté de 4,9 %. Le salaire mensuel moyen s'établirait actuellement autour de 90 000 drams (environ 300 dollars).

À la périphérie des villes et dans les zones rurales, notamment dans les villages frontaliers, le taux de pauvreté continue de s'accroître. Les enfants sont la catégorie la plus vulnérable. Beaucoup de familles indigentes se trouvent contraintes de chercher à les placer dans des institutions (pensions, orphelinats), seule façon de s'assurer qu'ils bénéficieront d'une éducation, qu'ils mangeront et qu'ils auront chaud l'hiver.

Résultat de l'émigration des hommes vers des horizons prometteurs d'emploi ? Le nombre d'enfants placés en orphelinat a augmenté de manière considérable depuis 1998, selon un rapport de l'Unicef.

Autre domaine, la scolarisation. On dénombrait l'an-

bre de personnes vivant dans la précarité, une enquête du département des statistiques réalisée en 2007 indique que la pauvreté touche 25 % de la population, contre 27 % l'année précédente. Baisse rapide obtenue grâce à l'aide de la Banque Mondiale et du FMI notamment.

Démographie et santé

Un rapport du Fonds des Nations Unies pour la démographie (UNFPA) faisait savoir le 10 juillet 2007, que l'augmentation du nombre des avortements et l'extension des maladies sexuellement transmissibles en Arménie avaient incité le Bureau arménien de l'agence onusienne à commander la réalisation d'un rapport sur le déclin démographique dans le pays visant à déterminer les projets de planning familial, ainsi que les besoins croissants en matière d'éducation, singulièrement parmi les jeunes. Selon le rapport, la moitié des femmes en Arménie préfèrent avorter plutôt que donner naissance à un enfant, et 5 % des avortements pratiqués seraient justifiés par le refus de donner naissance à une fille. Le recours fréquent aux avortements est directement lié en Arménie au rejet des moyens

de contraception. Des recherches récentes indiquent que les indices des naissances et des avortements sont de 52 % et 48 %, une réalité que ne traduisent guère les chiffres du ministère arménien de la santé. Une disparité qui s'explique par le fait que les avortements ne sont pas correctement enregistrés, les professionnels de la santé répugnant à faire état de ce type de prestations. Le recours fréquent à l'avortement porte par ailleurs le risque de favoriser des problèmes de stérilité et certaines maladies, ainsi que des difficultés à accoucher. Si le rapport estime qu'une femme aura recours en moyenne à 2 ou 3 avortements au cours de sa vie, il signale aussi que le taux de mortalité lors des accouchements a considérablement baissé. Garik Haïrbedian, vice-président du bureau de l'UNFPA en Arménie, fait ainsi remarquer, que si « il y a sept ans, plus de 30 femmes mouraient chaque année en mettant au monde un enfant, on ne compte actuellement que 10 à 12 cas ». Ce qui est encore beaucoup trop.

Perspectives

Théoriquement, l'Arménie est bien engagée pour diminuer de deux tiers son taux de mortalité des moins

de 5 ans d'ici à 2015. Une campagne lancée en 1994 pour encourager l'allaitement et diminuer les cas de diarrhée et d'infections respiratoires aiguës est à l'origine d'une grande partie de cette amélioration.

Un nouveau code familial reconnaît officiellement le droit d'un enfant à grandir dans un environnement familial. Les enfants inscrits dans des pensionnats sont de plus en plus fréquemment rendus à leur famille à la fin de l'année scolaire ou lors des week-ends et des jours fériés. Le gouvernement a réformé le système d'allocations familiales pour donner davantage de ressources financières aux familles avec enfants. Il a fait de l'éradication de la polio et des problèmes de santé dus aux carences en iode une priorité. L'Arménie n'a pas enregistré de cas de polio depuis 2002 et plus de 90 % des enfants sont maintenant vaccinés contre les grandes maladies. Environ 84 % des ménages arméniens utilisent du sel iodé.

Reste à vérifier que les zones rurales bénéficient de ces dispositions à parité avec les zones urbaines.

Gérard Varoujan Dédéyan ◀

8e FOIRE AUX LIVRES DE L'UCFAF

Samedi 29 et dimanche 30 novembre 2008

De 11 h à 19 h sans interruption.

PRES DE 200 TITRES D'OUVRAGES

70 éditeurs, 140 auteurs

Occasion d'acheter, d'offrir aussi de l'Artisanat d'Arménie, des CD, des DVD, de visiter l'exposition des œuvres d'Anahid Samikyan et de participer au débat.

► Œuvres d'Anahid Samikyan

Vernissage le jeudi 27 novembre à 19 h

Du 27 au 30 novembre – UCFAF

6 Cité du Wauxhall- Paris 10e,

toute la journée les 28, 29 et 30 novembre

► Conférence-débat

SUR L'ACTUALITE DU GENOCIDE.

Le négationnisme ou la falsification de l'histoire;

avec la participation de René Dzagoyan,

vice-président du CCAF

Claude Mutafian, historien

Roumiana Ougartchinska, journaliste

Edmond Yanekian, président de l'UCFAF

Samedi 29 novembre, 16h.

Serge Sarkissian s'active

L'Artsakh fait l'objet d'un regain d'activité diplomatique. Dimanche 2 novembre, **Ilham Aliev** et **Serge Sarkissian** signaient, sous le contrôle de **Dmitri Medvedev**, une déclaration commune confirmant la nécessité d'une solution politique assortie de garanties internationales, et négociée dans le cadre du Groupe de Minsk coprésidé par la Russie, les États-Unis et la France. De passage à Paris, le président arménien devait s'en entretenir avec Nicolas Sarkozy le 4 novembre. Dans un entretien accordé la veille au journal *Le Monde*, il s'était félicité de la signature du document, indiquant que l'Arménie était prête à avancer dans les négociations mais guère disposée à faire des concessions majeures tant que l'Azerbaïdjan ne reconnaîtra pas le droit à l'autodétermination de l'Artsakh. Concernant la Russie, Serge Sarkissian a réfuté toute pression de Moscou sur la politique étrangère de Yerevan. Quant aux relations diplomatiques avec la Turquie qui, au demeurant, s'est dite satisfaite de la déclaration commune, le président arménien a déclaré qu'elles étaient inexistantes en raison du débat sur le génocide arménien de 1915, estimant qu'« *il faut établir des relations diplomatiques, ouvrir les frontières et ensuite seulement traiter les questions qui nous préoccupent* ».

Bien que l'Arménie se soit substituée à lui, l'Artsakh, premier intéressé, aura été le grand absent de cette déclaration commune, et c'est bien navrant. Quant à ouvrir les frontières avec la Turquie et traiter « ensuite seulement » du génocide, c'est un point de vue très discuté.

Le périple de Serge Sarkissian devait le conduire en Belgique pour un programme chargé : rencontre avec le Premier ministre belge, Yves Leterme, puis avec le Président du Parlement européen, Hans-Gert Pöttering ; rencontre avec le Secrétaire général de l'OTAN, Jaap de Hoop Scheffer pour examiner la coopération Otan-Arménie, l'Artsakh, le dialogue arméno-turc, la sécurité régionale ; entretien avec le vice-président de la Commission européenne, le Commissaire à la Justice Jacques Barrot pour discuter des perspectives de coopération sur les réformes judiciaires, en matière de lutte contre la corruption et différentes questions relevant du domaine juridique entre l'UE et l'Arménie ; sans oublier le Secrétaire général du Conseil de l'UE, Javier Solana, pour parler des relations UE-Arménie et des problèmes régionaux.

Réouverture du complexe Garen Demirdjian

Datant de l'époque soviétique, le complexe avait subi depuis l'indépendance des dégradations, nécessitant une rapide restauration. Voilà qui est fait. L'intervention aura coûté 42 millions de dollars, trois fois plus qu'initialement prévu. Le sport et la culture régneront en maîtres pour le plus grand plaisir des jeunes et du public. 1 300 m² sont réservés aux manifestations culturelles, 1 800 m² aux spectacles, avec une salle d'accueil pour 8 000 personnes. On annonce même que le complexe emploiera près de 800 personnes, ce qui n'est pas négligeable.

Le calendrier UCFAP 2009 vous ouvre les chemins d'Arménie. Ne ratez pas le voyage.

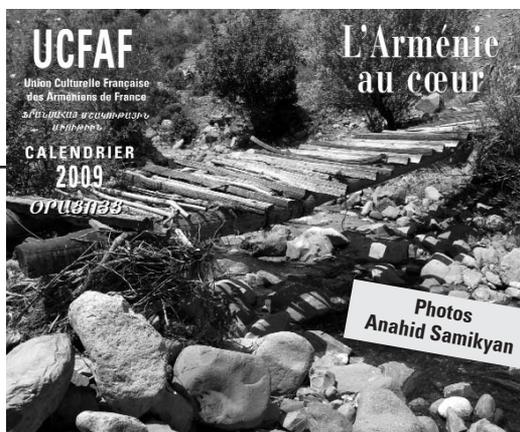
26 pages quadrichromie - Toutes les fêtes civiles et religieuses
En vente auprès des membres de l'UCFAP (10 €)
ou envoi contre chèque de 12,50 € l'unité (port inclus)
23,50 € pour 2 calendriers, 33,50 € pour 3 calendriers
adressé à UCFAP 6, cité du Wauxhall 75010 Paris. Fax 01 42 08 09 70

Relations arméno-chypriotes

Rencontre entre le ministre de la Justice chypriote, Kypros Chrysostomides, avec son homologue arménien Kevork Danielian pour une meilleure coopération.

Le 12 novembre, le président de la Chambre des représentants de Chypre, Marios Garoyan, s'est rendu en Arménie. Au programme de sa visite : un discours devant les parlementaires arméniens, rencontre avec son homologue nouvellement élu Hovig Aprahamian ainsi qu'avec le Premier ministre Dikran Sarkissian, dépôt de gerbe au mémorial des victimes du génocide de 1915. Le 13 novembre, Marios Garoyan devait rencontrer le président Serge Sarkissian, puis le ministre des Affaires étrangères et achever sa visite par une conférence de presse.

Enfin, le président de la république chypriote se rendra en Arménie au printemps 2009.

Seyran Ohanian en Géorgie

À la tête d'une importante délégation militaire, le ministre de la Défense, Seyran Ohanian, s'est rendu à Tbilissi pour une visite de trois jours afin d'examiner les problèmes de sécurité dans la région avec le Premier ministre géorgien, le ministre de la Défense et le ministre des Affaires étrangères. À l'issue de ces rencontres, il en est résulté que la Géorgie et l'Arménie comptent signer un accord de coopération militaire et technique. S. Ohanian a assuré la partie géorgienne, inquiète d'un éventuel élargissement de la présence militaire russe en Arménie, que son pays n'avait pas l'intention d'accueillir des unités militaires russes supplémentaires sur son territoire.

● Démenti du ministre arménien des Affaires étrangères, Edouard Nalbandian, aux médias turcs concernant ses propos sur un retournement de la politique de l'Arménie vis-à-vis d'une reconnaissance internationale du génocide arménien : « *Les informations transmises par les médias turcs sur les fonctionnaires arméniens sont déformées et présentées à l'envers. J'ai dit à de nombreuses reprises et je tiens à le répéter que les fonctionnaires arméniens n'ont jamais parlé et ne parleront jamais d'une suspension du processus de reconnaissance internationale du génocide arménien. En outre, l'Arménie ne tolérera aucune forme de négation du génocide arménien.* »

Du même, le 12 novembre : « *L'Arménie ne signera pas d'accord de paix sans l'approbation clairement exprimée des peuples d'Arménie et du Karabagh.* » **Nous prenons bonne note de ces déclarations.**

Promo Hiver WEEK END À EREVAN

Vol Direct + 3 Nuits Hôtel 4 Etoiles

à partir de 480€ TTC

valable du 5 octobre 2008
au 5 mars 2009

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES

11, rue des Pyramides 75001 Paris
Tél : 01 42 61 51 13 - Fax : 01 42 61 94 53

48, cours de la Liberté 69003 Lyon
Tél : 04 78 60 13 66 - Fax : 04 78 60 92 26

67, La Canebière 13001 Marseille
Tél : 04 95 09 30 60 - Fax : 04 95 09 30 61

armenie@saberatours.fr
www.voyageenarmenie.com

La Fondation Civilitas

V. Oskanian avec A. Haroutiounian, le médiateur pour les droits de l'homme

C'est dans l'un des bâtiments nouvellement construits sur l'avenue du Nord que la Fondation Civilitas a ouvert ses bureaux le 1er octobre. Son fondateur est l'ancien ministre des Affaires étrangères Vartan Oskanian (1998 - 2008) et son directeur est H. Salpi Ghazarian. Financée par des individualités et différents organismes, elle entend servir de tribune pour aborder frontalement les problèmes qui sont à la source des défis de la région et de l'Arménie en particulier : la démocratie et son renforcement, la sécurité nationale, l'éducation, la sensibilisation à l'environnement. Le développement rural aura également une place de choix

par la mise en place d'un programme d'aide par micro-financement permettant aux villageois de se maintenir sur leurs terres et vivre décemment du produit de leur travail. Un programme de bourses (la fondation fera appel au don public) devrait permettre aux jeunes d'accéder à l'université. Civilitas alimentera, les journaux et la télévision en informations bilingues (arménien et anglais) sur la politique, le social, l'économie et la culture. Dans le domaine de l'environnement, informera sur la façon de réduire l'impact sur l'environnement et de protéger la faune et la flore d'Arménie. M. Oskanian est résolu à informer régulièrement le public des activités et des finances de la Fondation Civilitas.

Vous pouvez apporter votre contribution en contactant : Civilitas Foundation > info@civilitasfoundation.org

L'Université américaine d'Arménie

Grâce aux dons de nombreux donateurs, l'Université américaine d'Arménie, s'est dotée d'un nouveau bâtiment de cinq étages, inauguré le 1er novembre, ce qui va permettre de doubler les inscriptions pour y développer l'enseignement professionnel et organiser des conférences. La construction, faite de tuf, de basalte et de verre a été conçue pour accueillir un peu plus tard les meilleurs équipements concernant les télécommunications.

Le nouveau bâtiment comprend des salles de classe climatisées, des systèmes de chauffage et de connexions Internet sans fil, une salle de vidéo-conférence pour offrir de nouvelles opportunités d'apprentissage à distance, un café, une librairie, une salle de gymnastique et un espace d'exposition.

L'Université américaine de Yerevan a été fondée le 21 septembre 1991, le jour même où les Arméniens se sont rendus aux urnes pour voter massivement en faveur de l'indépendance.

Arturo Saroukhan Casamitjan

Ambassadeur du Mexique aux États-Unis, ancien consul général à New York, ce diplomate de carrière a servi coordinateur de la politique étrangère lors de la campagne présidentielle du président mexicain Felipe Calderon.

Son grand-père, Artur Saroukhanian, était un Arménien de Russie. À l'arrivée des bolcheviks, il émigre en Italie au séminaire des Pères Mekhitaristes de Venise. Sa grand-mère, fuyant les massacres de 1915 se rend à Thessalonique d'abord puis à Venise où elle rencontre celui qui deviendra son mari. À l'arrivée de Mussolini, ils quittent l'Italie pour le Mexique. Auteur de plusieurs ouvrages, sa plus récente publication est *Le trafic de drogues et le terrorisme : les menaces non traditionnelles à la sécurité*.

Quelque 120 donateurs d'Arménie et de Russie se sont engagés à verser l'équivalent de 30 millions de dollars au Fonds Arménien lors du Téléthon du 27 novembre, qui se déroulera à Los Angeles. Ces contributions devront servir principalement au développement des zones rurales d'Arménie et d'Artsakh.

S.S. Karékine II en Inde

S.S. Le Catholico de Tous les Arméniens Karekine II s'est rendu le 4 novembre en Inde. Point d'orgue de cette mission pastorale en terre indienne, le chef de l'Eglise Apostolique Arménienne devait présider aux cérémonies marquant le 300e anniversaire de la fondation de l'église arménienne Saint-Nazareth de Calcutta et visiter le séminaire arménien qui dépend du Saint-Siège d'Etchmiadzine. Quelques jours plus tard, et après des décennies de silence, les cloches de l'église arménienne Sourp Asdvadzadzine de Chennai (anct. Madras), ont retenti avec éclat pour saluer la présence de Sa Sainteté Karékine II, venue le 9 novembre dans la quatrième plus grande ville de l'Inde pour procéder à la consécration de l'édifice.

Note d'humeur de la rédaction

Vous avez dit crise ?

Depuis des semaines le mot crise fait la une des médias, est de toutes les conversations, la crise est partout. Crise du crédit et du système financier, crise dans les banques où l'on découvre des traders (opérateurs financiers) fous, crise de confiance, des retraites, crise des jeunes et de l'école, crise du pouvoir d'achat et de la société, crise de l'emploi, de la sécurité sociale et de la protection sociale, crise de l'industrie automobile, du foot, du Tour de France, crise du parti socialiste, crise politique, crise, crise, crise...

La crise économique, conséquence de la crise financière fera basculer l'économie mondiale dans une grave récession dont les plus optimistes n'espèrent pas une sortie avant la fin de 2009. Après quelques jours d'accalmie, les bourses mondiales, anticipant cette conjoncture repartent à la baisse, la valorisation des entreprises cotées chute d'environ

25 000 milliards. Le gouvernement français est contraint de réviser son hypothèse du taux de croissance 2009, le ramenant de 1% à une fourchette comprise entre 0,2 et 0,5%, alors que le FMI considère que la France fera « au mieux » 0% et, plus probablement, sera en récession. Il faut donc s'attendre à une année 2009 très difficile et plus particulièrement pour « le peuple d'en bas ».

Dans ce contexte de morosité générale, y aurait-il quelque part un heureux. En cherchant bien, on l'a trouvé dans un magazine où l'on apprend qu'un fonds américain qui a parié sur la baisse des produits financiers liés aux « subprimes » (prêts hypothécaires) aurait « dégagé 3,7 milliards de dollars de commission en 2007, un record à Wall Street ». Qui a dit que la crise était imprévisible ?

Et puis ce mois-ci, une lueur d'espoir avec l'élection de Barack Obama nous laisse espérer un monde multipolaire dans lequel les Etats-Unis ne seraient plus les seuls maîtres du jeu et dans lequel l'Europe, pour autant qu'elle existe, pourrait jouer un rôle.

Sommes-nous en train d'assister à la fin d'un cycle nous conduisant vers un nouvel ordre mondial ? Et pourquoi ne serait-ce pas possible ?

CONTRÔLE TECHNIQUE AUTO AGRÉÉ

ACS

37, rue Charles-de-Gaulle - Alfortville
01 43 96 11 00

83, avenue de la République
Maisons-Alfort
01 43 75 00 94

**Pensez à vous
abonner ou
à offrir
un abonnement
à Achkhar**

ԳՈՐԾՕՆ ՔԱՅԼԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒՇԱՆԱՐ

Վերջին օրերուն մամուլի մէջ արծարծուող յաճախակի նիւթ դարձած է արցախեան հակամարտութեան կարգաւորման վերաբերեալ Մոսկուայի մտակայքը գտնուող Ռուսաստանի նախագահի նստավայր «Մայնտորֆ» դղեակին մէջ ստորագրուած հռչակագիրը: Նոյեմբերի 2-ին Հայաստանի, Ատրպէյճանի եւ Ռուսաստանի նախագահներուն կողմէ 5 կէտերէ բաղկացած փաստաթուղթի շուրջ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ատրպէյճանի եւ թէ՛ Ռուսաստանի մէջ արձագանգները բազմաբնոյթ են, հակամէտ եւ սպասողական:

Հռչակագրին մէջ ներառուած կէտերու բովանդակութիւնը որքան ալ յատկանշանական ըլլան, յամենայն դէպս, հասկնալի կը մնայ, որ աւելի կարեւոր բնոյթ ունեցող կէտերը անկէ դուրս մնացած են: Այսինքն: Ստորագրուած հռչակագրէն դուրս մնացած են այն բանաւոր համաձայնութիւններն ու անհամաձայնութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են Սարգսեանի եւ Ալիյեւի միջեւ, ինչպէս նաեւ այն պայմանները, որ անտարակոյս անոնց փորձած է թելադրել Ռուսաստանի նախագահը:

Հայաստանի մէջ, հաւանաբար նաեւ Ատրպէյճանի, այս հարցումներուն պատասխանները որոնողները կը փորձեն կռահել երկու երկիրներու նախագահներու լուռ կեցուածքէն, պահուածքէն, նոյնիսկ դէմքի ու աչքերու արտայայտութիւնէն: Կընդունինք, որ Մոսկուայի բանակցային գործընթացը պիտի ընթանար խիստ զաղտնի կերպով: Այնուամենայնիւ, հռչակագրին հինգ կէտերը հիմ առած են 29 նոյեմբեր 2007-ին ԵԱՀԿ Մինսքի խմբակի կողմէ Մատրիտի մէջ առաջարկուած ըսկզբունքներէն: Ինչպէս նաեւ, Հայաստան ու Ատրպէյճան կը վերահաստատեն Մինսքեան խմբակի միջնորդութեամբ խաղող բանակցութիւնները շարունակելու կարեւորութիւնը եւ կը պարտաւորուին համապատասխան քայլեր առնել բանակցային գործընթացը աշխուժացնելու ուղղութեամբ:

Այսպիսով, հասկնալի կը դառնայ որ Ռուսաստանը կ'ուզէ վերականգնել իր սասանուած ազդեցութիւնը ողջ Կովկասի մէջ, եւ ապահովել գործոն ներկայութիւն: Ըսենք նաեւ, որ Ռուսաստանը չէ բացակայած Հայաստանէն՝ թէ՛ բառին ուղղիղ իմաստով եւ թէ՛ ազդեցութեան լծակներու իմաստով:

Այս հարցին շուրջ, Հայաստանի քաղաքական հակադիր Հայեացքներ ու դիրքորոշումներ ներկայացնող գրեթէ բոլոր վերլուծաբանները համակարծիք են, որ Հայաստանը ինչ որ ունէր, կամ ինչ որ կրնար տալ Ռուսաստանին, արդէն տուած է, հետեւաբար, Ռուսաստանի համար ներկայիս աւելի արժեքաւոր կը նկատուին Ատրպէյճանի խաղաքարտերը:

Այո, Ռուսաստանը վճռական է իր ներկայութիւնը հաստատելու Կովկասի մէջ: Ցատկապէս Ատրպէյճանի մէջ: Սակայն մեզի համար կը մնայ հարցական, թէ Ռուսաստանը իսկապէ՞ս մտադիր է իր գործերը տեղակայել ազատագրուած տա-

րածքներու մէջ: Եթէ այո, ապա ասոր փոխարէն ի՞նչ խոստում տրուած է Ատրպէյճանին, որ «անծեղբոր» ազդեցութեամբ պէտք էր կտրականապէս մերժէր այս ծրագիրը:

Յիշեալ հռչակագրի ստորագրումէն քանի մը օր ետք, Ռուսաստանի նախագահի ուղերձը երկրի օրէնսդիր մարմնի զոյգ պալատներուն առջեւ, որուն կ'ուղեկցէր պրեմիերեան օրերու բեմադրական բնոյթը՝ ծափերը աւելի երկար ժամանակ խլեցին քան նոյնինքն ուղերձը, մարտահրաւէր մըն էր աշխարհին, թէ Ռուսաստանը Կովկասը երբեք պիտի չզիջի ուրիշին:

Կովկասը իրն է՝ Ռուսաստանինը, ուրիշ ոչ մէկուն պիտի զիջի: Ու պահն աւելի քան յարմար է ընտրուած: Որովհետեւ շրջանին մէջ Ռուսաստանի գլխաւոր հակառակորդը նկատուող Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահին առջեւ ծառայած են հակայական խնդիրներ: Ենթադրական կաշկանդումի ենթարկելով զինք: Սակայն, անկախ այդ հանգամանքէն, Միացեալ Նահանգներու 44-րդ նախագահը արդեօք տէ՞ր պիտի մնայ Հայոց Յեղասպանութիւնը ընդունելու իր նախընտրական խոստումներուն: Ցամենայն դէպս, յատկապէս որոշ Հայաստանի կը սպասուի Օպամայի որդեգրելիք քաղաքականութեան մէջ: Ու այսպիսով տարածաշրջանին մէջ աւելի պիտի սրբին ԱՄՆ-Ռուսաստան յարաբերութիւնները: Ու ասկէ աւելի՝ մեր իշխանութիւններուն որդեգրած «քոմիւնիստար» արտաքին քաղաքականութեան պահպանման հնարաւորութիւնը:

Հռչակագիրը ստորագրելէ անմիջապէս վերջ, Իլհամ Ալիյեւը շտապեց Անգարա՝ պատմելու, թէ ի՞նչ կ'ուզէին ռուսները: Սերժ Սարգսեանն ալ, իր կարգին հասաւ Փարիզ, յետոյ՝ Պրիքսել. նոյն նրպատակով արդեօք: Հաւանաբար՝ այո:

Իրականութեան մէջ ինչ անակնկալներ կը պատրաստեն ռուսները՝ արցախեան հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացին կապակցութեամբ, այսօր դժուար է մանրամասնել: Բայց ժամանակը արագ պիտի անցնի, որովհետեւ ռուսական վճռականութիւնը կը յուշէ, թէ գործօն քայլերը չեն ուշանար:

Օ. Վ.

ԱՆԳԱՐԱ ՄՏԱՀՈԳ ԵՒ ԿԱՆԽԱՏԵՍ

Մինչ ԱՄՆ-ի նախագահական ընտրութիւններուն Պարաք Օպամայի յաղթանակը կը շարունակէ ոգեւորել ու յոյս ներշնչել, Անգարա սկսած է մտահոգուիլ, որ նոր նախագահը 24 Ապրիլի ուղերձին մէջ գործածէ՝ ցեղասպանութիւն բառը: Անգարայի մտահոգութեան աղբիւրը սոսկ Օպամայի ամերիկահայ համայնքին տուած նախընտրական խոստումը չէ, կամ իրեն՝ անկեղծ քաղաքական գործիչ որակումը, ոչ ալ փոխ նախագահ Ժոզէֆ Պայտրի Հայաստանութիւնը, այլ նախագահականին զուգահեռ ԱՄՆ-ի Քոնկրէսի զոյգ պալատներու ընտրութիւնները, ուր ղեմնկրատները 435 անդամնոց ներկայացուցիչներու Տան 255, իսկ Մերակոյտի 100-ի վրայ 57 անդամներուն տիրացան:

Կացութիւնը Թուրքիոյ տեսանկիւնէն խիստ մտահոգիչ կը համարուի, եւ թրքական քաղաքական շրջանակներուն ենթադրել կու տայ, որ 22 Յունուարին Օպամայի պաշտօնակալութենէն որոշ ժամանակ ետք Հայկական կողմը վերստին կը փորձէ Քոնկրէսի օրակարգին մտցնել Հայոց Յեղասպանութեան ճանաչման բանաձեւը եւ կը հասնի յաջողութեան:

Թէեւ, ամերիկեան զօրքերը Իրաքէն աստիճանաբար դուրս բերելու, Իրանի հետ առանց պայմանի բանակցութիւններու մէջ մտնելու Օպամայի մտեցումները, ի տարբերութիւն Պուշի քաղաքականութենէն, մտն են թրքականին եւ Ուաշինկթընի հետ համագործակցութեան ընդլայնման կարեւորութիւն կրնան ստեղծել, սակայն Անգարա առաջնահերթութիւն տալով Հայոց Յեղասպանութեան հարցին, կը նախընտրէ ոչ թէ ԱՄՆ-ի հետ համագործակցութեան զարգացումը, այլ՝ Հայկական բանաձեւի դէմ կանխարգելիչ միջոցներու կիրառումը:

Այս ուղղութեամբ, Թուրքիացի յայտնի լրագրող Սամի Քօհէն, միշտ հաւատարիմ իր պատկանած համայնքին աւանդութեան, աշխատակցած թրքական թերթին տուած յօդուածին մէջ կարեւորութեամբ կը յիշեցնէ ԱՄՆ-ի համար Թուրքիոյ ռազմավարական նշանակութիւնը, կը շեշտէ երեւանի հետ Անգարայի երկխոսութեան զարգացումը, որուն Ուաշինկթըն դրական վերաբերում ցոյց կու տայ, եւ կը թելադրէ վարչապետ Հրետոյանի կատարելութեան, ուղիղ կամ մերձակայ շրջապատի միջոցով կապ հաստատել Պարաք Օպամայի հետ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ իրազեկ դարձնել զայն՝ Թուրքիոյ, ինչպէս ռազմավարական, նաեւ տարբեր մարզերու մէջ ունեցած նշանակութեան ու կարեւորութեան: Նոյն ձեւով խորհրդատու եղած է նաեւ՝ ԱՄՆ-ի Թուրքիոյ դեսպանը: Ան ըսած է, որ Օպամա չի ճանչնար Թուրքիան, բայց անոր օգնականներուն եւ խորհրդականներուն մէջ կան գործիչներ, որոնք քաջատեղեակ են Թուրքիոյ ստանձնած դերին:

Նոյն ընթացքին մէջ, Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը, մտահոգուած Օպամայի Հայոց Յեղասպանութիւնը ճանչնալու խոստումէն, ձեռնարկած է Ուաշինկթընի հետ հաղորդակցու-

(Շար.ը տեսնել էջ 8)

ԿԱՐԴԱՅԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՅԷՔ
«ԱՇԽԱՐՀ»
Հայ թերթը
Հայ տունին բարեկամն է

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՕՇԱԿԱՆ

Մանօթ.- Հայաստան մեր վերջին ուղեւորութեան ընթացքին, բախտաւոր առիթը ունեցանք հանդիպելու Օշականի Միջնակարգ վարժարանի գրականութեան ուսուցիչ, հայագէտ Պր. Յովակ Յովակիմեանին: Ան ազնուօրէն մեզ առաջնորդեց Օշականի պատմական վայրերը, հեղինակաւոր բացատրութիւններ տալով իւրաքանչիւրին մասին: Առիթն օգտուելով իրմէ խնդրեցինք Օշական գիւղի շուրջ իր գրի առած «Պատմական ակնարկ» յօդուածը մեզ փոխանցել, կարենալ հաղորդակից դարձնելու համար մեր ընթերցողները: Ստորեւ կը ներկայացնենք սոյն գրութիւնը՝ արեւմտահայերէնով:

Ս. Շ.

Հայոց աշխարհի հնագոյն բնագաւառներէն է Օշականը: Ան ծովու մակարդակէն ունի 1300-1500 մետր բարձրութիւն եւ կը գտնուի նախալեռնային գօտիի մէջ, Արագած լեռան հարաւային փէշին վրայ: Օշականի մէջ է, որ կը հոսի Քասախ գետը իր Շաղվերդ վտակով, որոնք ժամանակի ընթացքին առաջացուցած են երկու հօր կիրճեր (ձորեր), որոնք գիւղին կը հաղորդեն առաւել հմայիչ ու գրաւիչ տեսք:

Անյիշելի ժամանակներէն կը սկսի Օշականի պատմութիւնը, որուն կնիքը կը կրէ Օշականի կեդրոնը բարձրացող Դի-դի-Կոնդ կոչուած բլուրը, իր քանի մը պատմաժամանակային շերտերով: Դի-դի-Կոնդ բլուրի պեղումներու արդիւնքով պարզուած է Օշականի պրոնզէդարեան բնակատեղի ըլլալը, ուր յայտնաբերուած են նաեւ պղինձի եւ քարեղարեան գործիքներ, որոնք կը վկայեն աւելի վաղ շրջանի ծագման մասին: Այսպիսով, Օշականի ծագումը եւ պատմական անցեալի ըսկզբնաւորումը կը յանգի Ք. Ա. 5-3 հազարամեակներուն: Ինչպէս ըսինք, բլուրը կը պարունակէ քանի մը պատմաժամանակային շերտեր: Բլուրի գագաթին յայտնաբերուած է նաեւ աւելի ուշ (ուրարտական) շրջանի ամրոցը իր յարակից շինութիւններով: Պատմական բոլոր այս ժամանակներու վկան է նաեւ բլուրի վարի մասը փռուած գերեզմանադաշտը, ուր հնագոյն դամբարաններու կողքին քնացած է յետագայ շրջանի պատմութիւնը: Արտաշէսեան եւ Արշակունիներու թագաւորութեան շրջանին Օշականը Այրարատեան նահանգի արքայական ոստանն էր: Ասոր մասին արդէն կը վկայեն մեր 5-րդ դարու քանի մը պատմիչները՝ Կորին, Բիւզանդ, Պորենացի, Փարպեցի:

Իր անառիկ գիրքի եւ էջմիածին (Վաղարշապատ) եւ Երեւան մայրաքաղաքներու շրջակայքին մէջ ըլլալու պատճառով, Օշականի տարածքին մէջ տեղի ունեցած են քանի մը արիւնյայեղ ճակատամարտեր, որոնցմէ մենք կը յիշատակենք մէկը, որ անմիջական կապ ունի Օշականի արքայական ոստան ըլլալու հանգամանքին հետ: Ան կը վերաբերի Պոսրով Գ.ի (Կոտակ) թագաւորութեան շրջանին, երբ պարսից Շապուհ Բ.ի հրահրումով Հայաստան կ'արշաւեն հիւսիսկովկասեան մագքութեան կողմը եւ գրաւելով հսկայական տարածքներ կը հասնին մինչեւ Վաղարշապատ մայրաքաղաքը: Օշականի մօտ տեղի կ'ունենայ ճակատամարտ, ուր Հայոց արեւելեան գունդի հրամանատար իշխան Վահան Ամատունիի եւ Բագրատունեաց ասպետի գունդերը ջախջախիչ յաղթանակ կը տա-

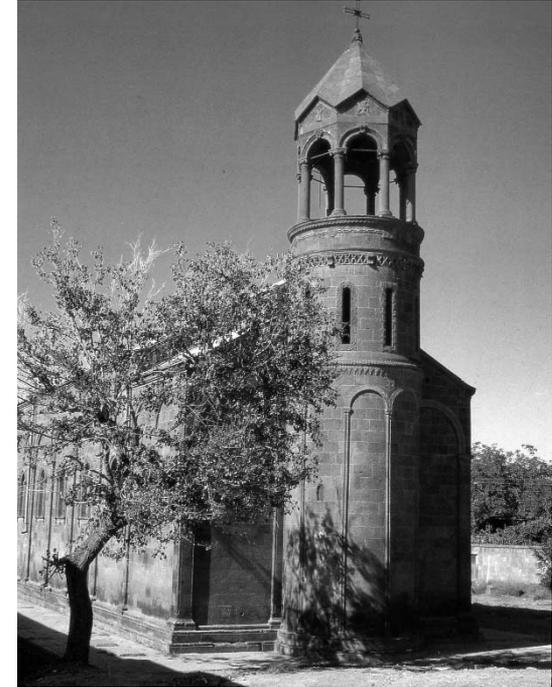
նին: Վահան Ամատունիի հարուածէն կը սպաննուի մագքութեան թագաւոր Սանեսանը եւ ի պատիւ տարած յաղթանակին, Հայոց Պոսրով Կոտակ թագաւորը իր արքայական ոստան Օշականը կը նուիրաբերէ Վահան Ամատունիին: Այսուհետեւ Օշականը կը դառնայ Հայոց հազարապետներու՝ Ամատունիներու նստավայրը: Այս պատճառով ալ, երբ ատկէ 104 տարի յետոյ՝ 440 թուականին, կը մահանայ Հայոց մեծ հանճար Մեսրոպ Մաշտոցը, անոր աշակերտներէն Վահան Ամատունի իշխանը, որ այդ ժամանակ Հայոց հազարապետն էր եւ Հայաստանի ամենազղեցիկ մարդոցմէ մէկը, իր ուսուցչի թաղման արարողութիւնը կը կազմակերպէ իր իսկ նստավայրին մէջ՝ Օշական, յաւերժաբար սրբացնելով Օշականի սուրբ հողը:

Հետաքրքրական է նաեւ Օշական անուան ըստուգաբանութիւնը, որ քանի մը վարկածներ ունի: Ոմանք Օշական բառը կը բաժնեն երկու բաղադրիչներու. Օշ եւ ական: Օշ-ը որպէս ձայնարկութիւն՝ երանի իմաստով, եւ ական՝ աչքերուս, ըստանալով «երանի աչքերուս» անուանումը:

Ստուգաբաններու ուրիշ խումբ մըն ալ հակած է բացատրութիւնը ծագեցնել բարբառային Ուշական տարբերակէն՝ մեկնաբանելով զայն որպէս ուշ աչքի զարնող: Իմ կարծիքով, Օշական բառի բացատրութիւնը պէտք է ծագեցնել պահպանեցն ostakan բառէն, որ թարգմանաբար կը նշանակէ ոստան, նստավայր, բանակատեղի, որ նաեւ ապացուցելի է պատմական առումով, քանի որ, ինչպէս վերը նշեցինք, Օշականը պատմական աղբիւրներու մէջ կը համարուի Հայոց աշխարհի ոստաններէն մէկը, միաժամանակ թէ՛ որպէս նրստավայր, եւ թէ՛ որպէս բնակատեղի:

Օշականի եւ անոր շրջակայքի մէջ պահպանուած են քանի մը պատմական յուշարձաններ: Ատոնցմէ ամենանշանաւորը, անշուշտ, Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցին է, որ կառուցուած է Ե. դարուն, իշխան Վահան Ամատունիի ձեռքով, այնուհետեւ դարերու ընթացքին վերածուելով աւերակի, վերաշինուած է 19-րդ դարու 60-ական թրականներուն եւ ունեցած է յետագայ շրջանին քանի մը վերանորոգումներ: Աւելի անաղարտ պահպանուած է Սուրբ Սիոն (Մանկանոց) եկեղեցին, որ նոյնպէս Ե. դարու կառուց է, եւ իմ կարծիքով, անուանումէն հետեւեցնելով ծառայած ըլլալու է որպէս երախաները կրթելու վայր: Միջնադարեան կնիքը կը կրէ Քասախ գետի վրայի Օշականի կամուրջը եւ Դի-դի-Կոնդ բլուրի արեւմտեան լանջին վրայ գտնուող Թուխ Մանուկ մատուռը:

Օշականի մէջ պահպանուած յուշարձաններէն է նաեւ հնագոյն յուշարձան մը, որ աւանդաբար համարուած է Մորիկ Կայսեր կամ անոր մօր յուշակներ, սակայն, իմ կարծիքով, ան ըստ իր ճարտարապետական տեսքին եւ ձեւին համաձայն, Հայոց հեթանոսական շրջանի կոթող է եւ կը վերաբերի 2-3 դարերուն: Ան իր բուն վայրէն տեղահանուած է եւ այժմ տեղադրուած է Մանկանոց եկեղեցու յարակից տարածքին վրայ: Բացի այս ամենէն, Օշականի մէջ առկայ են շարք մը այլ փոքրիկ եւ գողտրիկ սրբատեղիներ, քարանձաւներ, որոնք նոյնպէս պատմական արժէք կը ներկայացնեն: Այս ամենով հանդերձ եւ իր գեղեցիկ բնութեամբ Օշականը կը համարուի Հայաստանի ամենայայտնի վայրերէն մէկը, ուր միայն Մաշտոցի շիրիմը այցելելու համար աշխարհի տարբեր

Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշոց եկեղեցի

ծայրերէն ամէն տարի բազմահազար մարդիկ կու գան ուխտի:

Օշականի բնակչութիւնը բնիկ է, եւ թէեւ դարերու ու պատմական անցուղարձերու ընթացքին անընդհատ համարուած է այլ վայրերէ գաղթածներով, այսուհանդերձ պահպանուած է աւանդական սովորութիւնները, տեղի (արարատեան) բարբառը, ոգին:

Իր պատմական անցեալի, պատուախնդիր բնակչութեան եւ հիասքանչ բնութեան շնորհիւ՝ Օշականը թանկ անուն է ողջ Հայութեան համար:

ՅՈՎԱԿ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՓՈՓՈԽԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ

Բրիտանական «էքոնոմիսթ» պարբերականի հետազօտական բաժինը հրապարակած է ժողովրդավարութեան մակարդակի վերաբերեալ տարեկան տեղեկագիրը՝ հիմնուած հինգ սկզբունքի վրայ, որոնք են՝ ընտրական գործընթաց եւ բազմակարծութիւն, քաղաքացիական ազատութիւններ, կառավարութեան գործունէութիւն, քաղաքական մասնակցութիւն եւ քաղաքական մշակոյթ:

167 երկիրներ կը բաժնուին չորս խումբերու՝ լիարժէք ժողովրդավար երկիրներ, փխրուն կամ ոչ-հաստատուն ժողովրդավար երկիրներ, փոփոխական ժողովրդավար համակարգով երկիրներ, բռնատիրական համակարգի երկիրներ: Փոփոխական ժողովրդավար երկիրներու խումբին մէջ է որ 113-րդ կարգի վրայ տեղ կը գրաւէ Հայաստան: Ցանկին վրայ լիարժէք ժողովրդավար ըլլալով գրեւորուած են 30 պետութիւններ, որոնց քաղաքացիները աշխարհի բնակչութեան 14 տոկոսը կը կազմեն: Փխրուն ժողովրդավար նկատուած են 50 պետութիւններ, որոնցմէ ներս կը բնակի աշխարհի բնակչութեան 35 տոկոսը: Երրորդ խումբին մէջ կան 36 պետութիւններ աշխարհի բնակչութեան 15 տոկոսով, իսկ բռնատիրական 51 երկիրներու վարչակարգին ենթակայ է մարդկութեան 36 տոկոսը:

Հետազօտութիւնը ցոյց կու տայ, որ վերջին տասնամեակներուն ժողովրդավարական սկզբունքներու տարածումը տեղաքայլ կ'ընէ:

ԱՆՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՒԵԼ ԶԳԱԼԻ

Ձանազան հարցեր է գառ, գերազանց ուժ, կամք ու կարողություն պետք է ԱՄՆ-ի նախագահին, որպեսզի կարենայ դիմագրավել երկրին առաջ ծառայած մարտահրավերները եւ լուծումներ գտնայ խորացող տնտեսական տագնապին պատճառած կացությունները:

Բրիտանական «ՏԻ Ինտիլիգենտս» թերթը լուսարձակի տակ կ'առնէ ԱՄՆ-ի ընկերություններին մէջ անհատասարությունները եւ կը մանրամասնէ:–

Միացեալ Նահանգները նուազ միացեալ կը դառնան օրէ օր: Այժմ 30 տարուան բաց մը գոյություն ունի հարաւի աղքատ շրջաններուն, ինչպէս Միսսիսիպիի նահանգին եւ հիւսիսի բարգաւաճ Նիւ Ինկլընտ շրջանին մաս կազմող Քրեննքթիքսթ նահանգին միջեւ: Հսկայական անհատասարություններն ի յայտ եկած են նաեւ եկամուտի, առողջապահության եւ կրթության մարզերուն մէջ, ինչ որ կախեալ է Միացեալ Նահանգներու մէջ բնակություն վայրէջելու:

«Ամերիքըն Հիւմըն Տիվելոպմընթ Ինտէքս» ընկերությունները մարդասիրական մօտեցումով ուսումնասիրած է Միացեալ Նահանգներու բարօրությունները մակարդակը եւ յայտ բերած է ցնցիչ արդիւնքներ, որոնք աւելի ծանօթ են Երրորդ աշխարհի մէջ նման ուսումնասիրությունները կատարող մասնագէտներուն:

Այս ընկերությունները պատրաստած տեղեկագիրքին համաձայն, Միացեալ Նահանգները կը գրաւեն 42-րդ դիրքը կեանքի միջին տեւողությունները համաշխարհային ցուցակին մէջ եւ 34-րդ դիրքը՝ աշխարհի մէջ նորածիններու վերապրումին: Անձնասպանություններն ու մարդասպանությունները մահուան 15-րդ գլխաւոր պատճառներն են: Թէեւ Միացեալ Նահանգներու բնակչության թիւը աշխարհի բնակչության թիւին միայն 5 առ հարիւրը կը կազմէ, սակայն աշխարհի բնատարեկաններուն 25 առ հարիւրը կը գտնուի այս երկրին մէջ:

Հակառակ պաշտամունքի համազօր այն հաւատքին, թէ ազատ շուկայի անկաշխարհ դրուժները ամերիկացիները աղքատութենէ դուրս բերելու լաւագոյն ձեւն է, տեղեկագիրը մատնացոյց կ'ընէ խաբէությունները վրայ հիմնուած համակարգ մը, ուր ոչ մէկ ճիգ կը թափուի անհատասարությունները նուազեցնելու:

Ուսումնասիրությունները ամէնէն ցնցիչ յայտնաբերումներէն մէկը այն է, որ Թեքսասի որոշ շրջաններուն մէջ երկրորդական վարժարան յաճախած չափահասներուն համեմատությամբ չէ բարելաւուած 1970-ական տարիներէն ի վեր:

Ասիացի-ամերիկացի տղամարդիկ ամէնէն բարձր կենսամակարդակը կը վայելեն, իսկ սեւամորթ ամերիկացիները՝ ամէնէն ցածր: Այս երկու հաւաքականություններուն միջեւ կեանքի միջին համեմատությունները բացը 50 տարի է:

Հակառակ այն իրողություններին, որ Միացեալ Նահանգները ամէն օր 5.2 միլիարդ տոլար կը ծախսեն առողջապահության մարզին մէջ, այսինքն բնակչության թիւին համեմատած աշխարհի տարածքին որեւէ երկրէ աւելի, սակայն ամերիկացիք աւելի կարճ կ'ապրին, քան Արեւմտեան եւ Հիւսիսային Եւրոպայի մէջ ունէ քաղաքացի, բացի Դանիայէն:

Պետական պաշտօնական վիճակագրությունները հիմամբ կատարուած ուսումնասիրությունները ցոյց կու տայ, թէ հարուստ շրջաններ պետական լաւագոյն կրթությունը կը ըստանան, որովհետեւ ամերիկեան դպրոցները իրենց նիւթական աղբիւրները գլխաւորաբար կը ստանան տեղական ունեցուածքի տուրքերէն: Միացեալ Նահանգներու մէջ հիւանդ պաշտօնեաներու, ծննդաբերություններու պատճառով բացակայությունները կամ տարեկան արձակուրդի վճարումը պարտաւորիչ չէ:

«Կարգ մը ամերիկացիներ ուրիշներէ 30-50 տարի ետ են բոլորիս հետաքրքրող առողջապահություններ, կրթություն եւ կենսամակարդակի դիտանկիւնէն», կ'ըսէ տեղեկագիրքին հեղինակներէն Սառա Պրոտ-Շարփա:

Թէեւ Միացեալ Նահանգները աշխարհի ամէնէն հզօր եւ հարուստ երկիրներէն են, սակայն ուսումնասիրությունները կ'ըզրակացնէ, թէ անոնք «ցաւալորէն ետ կը մնան բոլոր ամերիկացիներուն աւելի լաւ կեանք մը կառուցելու առիթները եւ ընտանիքները ապահովելու մէջ»:

ՄԱԿ-ի մարդկային բարգաւաճումի տեղեկագիրքին համաձայն, Միացեալ Նահանգները 12-րդ դիրքը կը գրաւեն բարգաւաճ հարուստ երկիրներու ցուցակին մէջ: Բրիտանիա կը գրաւէ 16-րդ դիրքը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԻՆԵԱԼ ՈՒԺԵՐԸ ԳԵՐԱԿՇԻՌ

Միջազգային ձգնաժամային իրողութիւնը, որ կը զբաղի ռազմավարական հետազոտություններով, կարծիք կը յայտնէ, թէ ՕԹԱՆ վերատեսուծեան պետք է ենթարկէ Հարաւային Կովկասի պետություններու դինեալ ուժերու հետ իր համագործակցության ռազմավարությունը: Հետեւաբար, քանի դեռ վերջ չէ գտած արցախեան հակամարտությունը, ՕԹԱՆ պարտի կեդրոնական Ատրպէյճանի դինեալ ուժերու ժողովրդավարական, քաղաքացիական հակողությունը բարելաւելու հարցին վրայ:

Ատրպէյճանի ռազմական բարեփոխումներուն յատկացուած տեղեկագրին մէջ Միջազգային ձգնաժամային իրողութիւնը կը նշէ, որ այդ երկրին բանակը առայժմ չի յաջողիր յստակ առաւելություն ապահովել Հայկական դինեալ ուժերու նկատմամբ, հակառակ որ Ատրպէյճանի ռազմական ծախսերը ռազմապատիկ անգամ կ'աւելնան: Տեղեկագրին համաձայն ազերի իշխանությունները բանակը կը նկատեն որպէս իրենց անձնական հետաքրքրությունները պաշտպանելու միջոց:

ԵԱՀԿ ՄԻՆՍԲԻ ԽՄԲԱԿԻ ՀԱՄԱՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Շաբաթ, 15 նոյեմբերին, ԵԱՀԿ Մինսքի ինքնաբերական համախաղաղահանգը Երեւանէն մեկնած են Ստեփանակերտ՝ Հանդիպելու, իրենց խօսքով, «տեղւոյն քաղաքական ղեկավարությունները հետ»: Նոյն առիթով, Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Սերժ Սարգսեան նոյնպէս մեկնած է Ստեփանակերտ, մասնակցելու սպանելու համար կառուցուած նոր բնակելի շէնքի բացման արարողություններ: Հնարաւոր կը նկատուի հայ սպանելու բնակարանամուտին հրաւիրուին նաեւ համախաղաղահանգները:

ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութիւնը անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի հրահրութիւնը կը կիրակի, 9 նոյեմբերին, օրակարգ ունենալով Ընկերակցութեան կանոնագրութեան բարեփոխությունները:

Կրօնական Ընկերակցութիւնը կ'ընդգրկէր չորս եկեղեցի կամ ծուխեր, բայց եւ այնպէս, որպէս հիմնադիր անդամ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Թեմի եւ համաձայն իր յանձնառություններուն պարտ էր իր կանոնագրությունները պատշաճեցնել թեմական կանոնագրութեան հետ եւ առ այդ փոխարինուէր չորս ծուխերով, որ ըսել է չորս կրօնական ընկերակցություններ:

Վերոյիշեալ նպատակը իրագործելու համար Կրօնական Ընկերակցութիւնը կ'առաջարկէր հետեւեալը.

- Բարեկարգել կամ բարեփոխել ընկերակցութեան կանոնագրությունները եւ անուանումը որպէսզի ան դառնայ «Փարիզի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Մուխ»:

- Ստեղծել երեք նոր կրօնական ընկերակցություններ՝ Ալֆորվիլի, Առնուվիլլէ-Կոնէսի եւ Իսիլ-Մուլինոյի ծուխերը:

Ի զօրու կանոնագրութեան տրամադրությունները համաձայն քուէարկելու իրաւունք ունեցող անդամներուն երկու երրորդը ներկայ ըլլալուն, ժողովը բացուեցաւ Թեմակալ Առաջնորդ Տ. Նորվան Արք. Զաքարեանի նախագահությամբ եւ աղօթքով: Նիստի առեւտուարութեան հի Տեմ. Սօնա Աղամեան բացման խօսքով ներկայացուց ժողովին օրակարգը եւ նպատակը: Քանի մը հարցումներէ վերջ միաձայնությամբ ընդունուեցաւ հետեւեալ քուէարկությունները.

«Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովը, գումարուած կանոնագրութեան 21-րդ յօդուածին համաձայն, կ'որոշէ բարեփոխել կամ բարեկարգել Ընկերակցութեան կանոնագրությունը եւ անուանումը եւ կ'որոշէր կից ներկայացուած «Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի Մուխ» խորագրուած կանոնագրությունը»:

Այս կերպով Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Թեմի բնականոն ընթացքին համար կարելու հանգրուան մը բոլորուած եղաւ:

ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

Au service des Arméniens depuis 1890

Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. 01 48 78 02 99 - Télécopie 01 42 80 61 45
Email : aaas.paris@free.fr

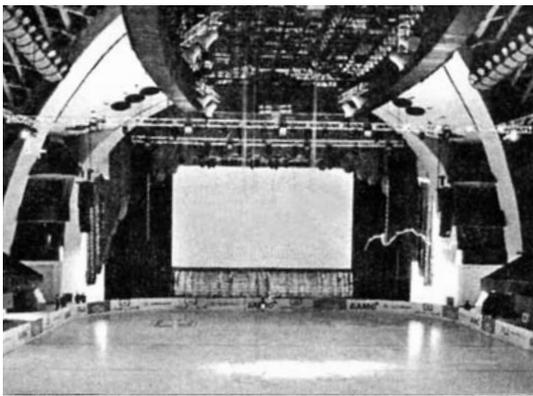
Maisons de retraite médicalisées :
Montmorency (Val d'Oise) : 01.39.83.20.67
Gonesse (Val d'Oise) : 01.39.85.24.24
Saint Raphaël (Var) : 04.94.19.51.50

En Arménie :
FONDATION FRANCO-ARMÉNIENNE POUR LE DÉVELOPPEMENT
13/3 Khandjian, Erevan, frenchfund@web.am

«ԿԱՐԷՆ ՏԵՄԻՐՃԵԱՆ» ՀԱՄԱԼԻՐԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Հայաստանի կառավարության որոշումով 2005-ին ուսական ընկերության մը վաճառուած Երեւանի «Կարէն Տեմիրճեան» մարզահամերգային համալիրը հիմնական նորոգութենէ ետք վերաբացուած է: Հանդիսաւոր բացման արարողութեան ներկայ եղած են նախագահ Սերժ Սարգսյան, Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, Երեւանի քաղաքապետ Երուանդ Զախարեան եւ այլ պաշտօնատարներ: Քաղաքապետը նշած է, որ կատարուած է բարձրորակ աշխատանք: Հանդիսութեան հրաւիրուած Կարէն Տեմիրճեանի ընտանիքի անդամներէ՝ ողբացեալի որդւոյն՝ Ստեփան Տեմիրճեանի համաձայն, համալիրէն ներս կատարուած աշխատանքները ընդհանուր առմամբ ողջունելի են եւ դրական գործ կատարուած է:

Մարզահամերգային համալիրը բացուած էր 1983-ին, երբ Հայաստանի ղեկավարն էր Կարէն Տեմիրճեան, որուն 27 Հոկտեմբեր 1999-ի դաժան ու անարգ ոճիրին զոհ երթալէն վերջ, իր յիշատակին է, որ ան կոչուեցաւ «Կարէն Տեմիրճեան» անունով:

Մարզահամերգային համալիրի նորոգուած սաղաղաշտը:

Շէնքը հիմնական նորոգութեան ենթարկուած է, վերափոխուած է ճարտարագիտական համակարգը, վերականգնուած է տանիքը, կատարուած են բարեկարգման աշխատանքներ, գետեղուած են ձայնի եւ լոյսի ժամանակակից սարքեր: Վերանորոգուած են մեծ ու փոքր դահլիճները, որոնք կրնան 8.000 եւ 2.200 հանդիսատես ընդունիլ: Համալիրէն ներս կան զանազան խմբային մարզաձեւերու համար նախատեսուած սրահներ, որոնց կարգին սառցադաշտ մը, քանի որ պիտի բացուին հոքէյի եւ գեղասահքի դպրոցներ՝ այս մարզաձեւերը Հայաստանի մէջ զարգացնելու նպատակաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՕԹԱՆ

Գերմանական թերթի մը տուած հարցազրոյցին մէջ Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյան ըսած է, որ Հայաստան կը գործակցի ՕԹԱՆ-ի հետ, սակայն որպէսզի չըջանին մէջ նոր բաժանարար գիծեր չստեղծուին՝ ան ցանկութիւն չունի դաշինքին անդամ դառնալու:

«Մենք կը հաւատանք, թէ ՕԹԱՆ-ի հետ համագործակցութիւնը մեր ապահովութեան համակարգին մէկ մասն է: Նոր բաժանարար գիծերու ստեղծումը չըջանին մէջ՝ կարելի է չափազանց վտանգաւոր ըլլալ: Վրաստանեան պատերազմի դասն է այս», ըսած է նախագահը:

ԱՆԳԱՐԱ ՄՏԱՀՈԳ ԵՒ ԿԱՆՈԱՏԵՍ (Շարունակուած էջ 5-էն)

Թեան սերտացման ռազմավարութիւն մշակելու, որպէսզի, ըստ թուրք մամուլին, աճի նորընտիր նախագահին տրամադրութիւնը Թուրքիոյ ի նըպաստ եւ փարատի Հայոց Յեղասպանութեան ճանաչման վտանգը: Ասոր զուգահեռ, նոյն մամուլի վկայութեամբ, էրտօղանի կառավարութիւնը «ամերիկացի բարեկամներու» միջոցով Օպամային ուղարկած է «ամենակարճ ժամանակամիջոցին Թուրքիա այցելելու հրահր»:

Նոյն աղբիւրներու համաձայն, ԱՄՆ-ի հետ շփումներու ռազմավարութիւնը պէտք է հիմնուի հետեւեալ սկզբունքներու վրայ – «Օպամայի վարչակարգը գիտակից ըլլալ չըջանի խաղաղութեան ու կայունութեան համար Թուրքիոյ իրականացուցած քաղաքականութեան: Այս նպատակով ԱՄՆ-ի վարչակարգին հետ երկխօսութիւնը հասցնել ամենաբարձր մակարդակի: Թէեւ Օպաման արդէն հրաւիրուած է Անգարա, սակայն կարճ միջոցի մէջ Ուաշինկթըն այցելել նախագահ Ապտուլլահ Կիլը, վարչապետ Ռէճէպ Թայյպ էրտօղանը եւ արտաքին գործոց նախարար Ալի Պապանանը: Իրաքի եւ մասնաւորաբար Հիւսիսային Իրաքի քաղաքական ճակատագիրը միջնաժամկէտ եւ երկարաժամկէտ հեռանկարներով կարեւոր տեղ բռնելու են թուրք-ամերիկեան յարաբերութիւններուն մէջ: Ամերիկեան զօրքերուն Իրաքէն հեռացման պարագային, առանց երկրին հողային ամբողջականութիւնը խախտելու, հոն խուճապի կամ քաղաքացիական պատերազմի տեղի չի տալու համար, Անգարա համագործակցութեան առանձնայատուկ առաջարկ ներկայացնէ Ուաշինկթընին: ԱՄՆ-ը տեղեակ պահել ՓԲԲ-ի դէմ ծաւալուող պայքարի արդիւնքին, այս նպատակով կը նախատեսուի թրքական զինեալ ուժերու սպայակոյտի պատուիրակութիւն մը ուղարկել Ուաշինկթըն»:

Մտահոգութենէ մղուած կանխատես դիւանագիտութեան պարզ օրինակ, որուն դէմ, առաջին կարգի վրայ շահագրգռուող կողմերը պարտին կիրարկել նոյն փութաջանութիւնը:

ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾ ԴԵՊԻ ԱՐՑԱՆ

Արցախի տնտեսական զարգացման նախարար Բենիկ Պապայեանի համաձայն, հանրապետութեան կառավարութիւնը հաստատած է օդային ճամբորդութեան մասին օրէնքի նախագիծ մը: Պատկան իշխանութիւնները համատեղ ուսումնասիրութիւններ ու քննարկումներ կատարած են օդակայանի գործածութեան ու այլ հարցերու ուղղութեամբ: Աւարտած են օդակայանի քարտէսագրման ու երկրաբանական աշխատանքները: Նախարարի հաստատումով, հարցը յստակ լուծում պիտի ունենայ մօտաւորապէս վեց ամիս վերջ:

Առաջին փուլով պիտի գործածուին 10-18 տեղերով օդանաւեր, որոնց թիւը քննարկուած պիտի կազմակերպուին Ստեփանակերտի օդակայանին մէջ:

Բենիկ Պապայեան կարեւոր նկատած է այս ընթացքը Արցախի մէջ զբօսաշրջութեան ու տրնտեսական զարգացման առումով, նշելով, թէ բազմաթիւ գործարարներ չեն ուզեր Արցախ երթալ ինքնաշարժով եւ 2 օր կորսնցնել:

Գիւմրիի օդակայանը վերջերս միջազգային օդակայանի կարգավիճակ ստացած ըլլալով հոն գրտնուող սարքերը անհրաժեշտութեան պարագային պիտի տրամադրուին Ստեփանակերտին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պարաք Օպամայի ընտրութիւնը աշխարհի զանազան վայրերուն մէջ ցնծութեան աւիթներ ստեղծած է: Ասոնցմէ մէկուն զոհ գացած են... 44 ոչխարներ: Այս եղած է Վանի չըջանի քրտական գիւղի մը գիւղապետին ցնծութեան արտայայտութիւնը:

* * *

ՄԱԿ-ի Յեղասպանութեան Համաձայնագրին 60-ամեակին աթիւ հեռատեսիլի CNN կայանը կը պատրաստուի սփռել 20-րդ դարուն ապրուած ցեղասպանութիւններու եւ ողբերգութիւններու մասին վաւերագրական ժապաւէն մը:

«Արիւնալի ոճրագործութիւններու դիմաց աղաղակէ՛» անունը կրող յայտագրին մէջ, որ պիտի սփռուի ըստ հաղորդուած լուրերու 9 Գեկտեմբերին, տեղ պիտի գտնեն Հայոց Յեղասպանութեան, Հրեաներու դէմ ու Ռուստայի մէջ գործուած ցեղասպանութիւններու, Գամպոնիայի, Իրաքի եւ Տարֆուրի ողբերգութիւններու նիւթերը:

Ըստ երեւոյթի, աղաղակի արժանի չէ դատուած, ի միջի այլոց, պաղեստինցի արդարագրկըւած ժողովուրդին ապրած ողբերգութիւնը:

* * *

Ներկայ դրութեամբ Արխագիայի քաղաքացիներուն տրուած է մօտ 120.000 ազգային անձնագիրներ, որոնց մէկ քառորդը ստացած են Հայեր: Արխագիայի քաղաքացիութիւն ստացած են մօտ 60.000 արբազ, 27.000 Հայ, 15.000 ռուս եւ 5.000 վրացի:

* * *

ԱՄՆ-ի նախագահական, նաեւ խորհրդարանական եւ տեղական կառավարման մարմիններու ընտրութեան ընթացքին ծախսուած է 5.3 միլիարտ տոլար, որուն 2.4 միլիարդ միայն նախագահական ընտրութեան համար:

* * *

Հայաստանի նախկին վարչապետներէն Արմէն Սարգսեան ելոյթ ունեցած է Եւրոպայի եւ Կեդրոնական Ասիոյ առաջին համաշխարհային տրնտեսական համաժողովի Պոլսոյ լիազուամար նիստին եւ իր ճառով նախագաղաչացուցած է «ուժանիւթի մեծ ձգնաժամի հնարաւորութեան» մասին:

Ժողովը անդրադարձած է Եւրասիոյ չըջանին մէջ առկայ ընդհանուր մարտահրահրներուն, յատկապէս աշխարհաքաղաքականութեան, ապահովութեան, տնտեսական զարգացման, միջ-մշակութային եւ միջ-կրօնական երկխօսութեան չըջանակներէն ներս:

Իրրեւ Համաշխարհային Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահ, նախկին վարչապետը ղեկավարած է նաեւ համաժողովի երկու հիմնական աշխատանքային խումբերուն նիստերը:

* * *

Երեւանի մէջ Հայաստանի Հիմնադրամի կազմակերպած դրամահաւաք-ճաշկերոյթի մասնակցող, Հայաստանի եւ Ռուսաստանի շուրջ 120 գործարարներ մօտ 30 միլիոն տոլարի նուիրատուութեան խոստում բրած են:

Հանգանակուած գումարները պիտի տրամադրուին Հայաստանի եւ Արցախի գիւղական համայնքներու զարգացման հրատապ հարցերու լուծման: Ներկայ գտնուած են Հայաստանի եւ Արցախի նախագահները, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Հայաստանի Ազգային Ժողովի նախագահը ու վարչապետի գլխաւորութեամբ նախարարները:

COMMUNAUTÉ

La région Rhône-Alpes et Valence

La région Rhône Alpes a décidé de soutenir l'effort de reconstruction économique et sociale de l'Arménie en aidant la création d'entreprises artisanales, la formation professionnelle, la préservation de l'environnement et du patrimoine, le développement touristique, la décentralisation, la francophonie et les échanges culturels. Le conseil régional vient de voter une convention de coopération avec l'Association républicaine des communes d'Arménie (au nombre de 926). Appel est fait aux collectivités territoriales et structures de la région souhaitant aider le développement du territoire arménien. Les groupes politiques de la région, à l'exception du Front National qui n'a pas pris part au vote, ont entériné cette initiative.

Le nombre d'habitants d'origine arménienne de la région Rhône Alpes est estimé à environ 100.000.

Le 18 octobre dernier, le Maire de Valence M. Alain Maurice a reçu les délégués français et arméniens de l'Association Val-Idj (Valence-Idjevan). Idjevan étant jumelée avec Valence comme avec d'autres villes européennes. « Notre souhait serait d'œuvrer ensemble pour la paix... au sein de l'Europe » a dit le maire. Après échange de cadeaux entre les deux villes, la délégation a repris la route à bord d'un car offert à l'association.

L'Eglise apostolique Saint Sahag de Valence fait peau neuve, les travaux de peinture, d'isolation et les transformations doivent s'achever fin novembre 2008.

Lévon Markarian, jeune peintre arménien va orner les autels latéraux de deux tableaux représentant Saint Thadée et Saint Barthélémy.

Décharge géante. Bakou, Azerbaïdjan, 2006
© Grégoire Eloy

Le Centre du patrimoine arménien, 14, rue Louis Gallet présente une exposition de photos de Grégoire Eloy que chacun doit voir. Son titre très explicite : « Les oubliés du pipeline », nous oblige à penser et à réagir au sort de toutes les populations déplacées d'Abkhazie et d'Artsakh.

AGENDA

PARIS ILE-DE-FRANCE

► Expositions

• À partir du 30 octobre – Œuvres et installation de ASILVA

Galerie ARTCOUR – 54 rue du Fg St Honoré- PARIS 8e.
Métro Concorde ou Madeleine - du Lundi au Samedi 13h-18h30

• Œuvres de ASILVA – Salon de Comparaisons-Groupe Réalité Seconde

Grand Palais – Paris du 20 au 30 novembre. Vernissage jeudi 20 novembre de 17 à 24 h

• Du 27 au 30 novembre, Œuvres d'Anahid SAMIKYAN – UCFAF – 6 Cité du Wauxhall- Paris 10e, toute la journée les 28, 29 et 30 novembre. Vernissage le jeudi 27 nov. à 19 h

► Concerts

• Dimanche 23 novembre, 18h45 - Gala-souvenir 20 ans après... le tremblement de terre en Arménie, organisé par l'Association Fa Sol La

Mélodies arméniennes par Hermineh Yerissians, Hélène Cospen et Mourad Amirkhanian-Barrot.

Poésies dites par Artachès Voskanyan.

Orchestre de musique de chambre Eurydis, direction Dominique Sourisse et chœur Les chanteurs d'Eole

Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens- 13 rue du

Perche- Paris 3e. Renseignements et réservations

06.03.02.94.72- 18€ -pré-vente 15€ T.R. 12€

• Dimanche 30 novembre, 15 h- Récital pour deux pianos et une soprano. Lydie Barkef-Yagmourian, Claudio Chaiquin (pianos) Anne-Cécile Renard-Yagmourian (soprano dramatique) Françoise David (comédienne)

Bach, Rossini, Babadjanian, Villa-Lobos, Piazzola.

Salle Cortot – 78 rue Cardinet 75017 Paris. Rés.

01.43.71.60.71 – 20€, – de 25 ans 12€

► Repas

• Samedi 29 novembre, 21h. Repas arménien organisé par l'UCIA-ASPA au profit de l'Ecole Monte Melkonian à Bertachen – (Artsakh) sous le haut patronage de Mr Kaltenbach Maire de Clamart

Maison Arménienne- 5 allée Charles Louis – Clamart.

40€. Infos et rés. 06.21.04.01.62

► Ciné-Club

• Jeudi 11 décembre, 20 h. *Aram* de Robert Kechichian avec Simon Abkarian, Serge Avédikian, Gilles Arbona, Isabelle Sadoyan

SOIREE EXCEPTIONNELLE EN PRESENCE DE ROBERT KECHICHIAN,

La projection sera suivie d'un débat animé par Arto Pehlivanian, directeur de la programmation.

► Théâtre

• *Mémoire de ma mémoire.* Texte de Gérard Caliad. Du 13.11 AU 13.12. par En Compagnie des Loups.

Espace Le Vent se lève, 181 av. Jean-Jaurès 75019 –

18€- T.R. 13€. Infos 09 75 34 82 06 (Attention : spectacle en alternance). M° Ourcq ou Porte de Pantin.

• *Conversations avec ma mère* de Santiago Carlos Ovès. Mise en scène Didier Bezace. Avec Isabelle Sadoyan et Didier Bezace. En tournée en France dans plusieurs villes, surveillez les programmes.

Spectacle du Théâtre de la Commune d'Aubervilliers, Scène nationale de Sceaux, La Coursive de La Rochelle les 21 et 22 janvier 2009, tournée en France.

► Conférence-dédicace

• Lundi 8 décembre, 20h - Présentation de l'ouvrage de Maxime K. Yevadian, historien. *Christianisation de l'Arménie-Retour aux sources – L'œuvre de Saint Grégoire* vol. 2.

Auditorium de l'Institut de Théologie Orthodoxe Saint Serge – 93 rue de Crimée 75019 Paris-métro Laumière.

Un diaporama accompagnera la conférence

► Manifestations

• Contre le négationnisme. Samedi 22 novembre, 15h – tous devant le Sénat

• 8e Foire aux Livres de l'UCFAF. Samedi 29 et dimanche 30 novembre 2008. De 11 h à 19 h sans interruption. Plus de 200 titres d'ouvrages, 70 éditeurs, 140 auteurs et des Livres anciens.

Occasion d'acheter, d'offrir aussi de l'Artisanat d'Arménie, des CD, des DVD et de visiter l'exposition des œuvres d'Anahid Samikyan dont le vernissage se fera le jeudi 27 novembre à 19 h

• Dans le cadre de la Foire aux Livres de l'UCFAF, conférence-débat sur l'actualité du Génocide, le négationnisme ou la falsification de l'histoire – Participation de nombreuses personnalités. Samedi 29 novembre à 16 h.

MARSEILLE PACA

► Convocation

Dimanche 30 novembre, 16 h – Assemblée générale ordinaire (Exercices 2006 et 2007) du Conseil de l'Association culturelle de la Cathédrale Serpotz Tarkmantchatz- Salle Tcherpachian -Centre Culturel Sahak-Mesrop- 339 avenue du Prado-13008 Marseille

RHÔNE-ALPES

► Soirée Arménie

Samedi 22 novembre – 19h30 – Salle des Fêtes de Chasselay – repas arménien, animations, compte rendu du voyage et de l'aménagement de l'école de Mastara en Arménie par l'Association KASA, musique, humour.

Repas et soirée 20€. Réservation : 04 78 43 18 74 et 04 78 43 72 67.

► Expositions

Les oubliés du pipeline – Photographies de Grégoire Eloy.

Centre du Patrimoine arménien – 14 rue Louis Gallet-26000 VALENCE

Du 17 octobre 2008 au 8 février 2009

Ouvert du mardi au dimanche de 14h à 17h30 – infos 04.75.80.13.00

info@patrimoinearmenien.org

www.patrimoinearmenien.org

(voir ci-contre)

COMMUNIQUÉ

Soutien à l'orphelinat Houys de Gumri

Mis en place depuis le début de l'année 2008, l'opération Houys a permis de réaliser cet été plus de 17 000 € de travaux au niveau des sanitaires, cuisine et chambres de l'orphelinat.

Une seconde phase avec le soutien de nombreux artistes peintres, sculpteurs, dessinateurs et photographes qui ont offert leurs œuvres a été mise en place.

Participez à cette opération en achetant un bon de soutien à 10 €.

Un tirage au sort des numéros des bons de soutien le samedi 31 janvier 2009 au Yan's Club, permettra de gagner ces œuvres

Commandez ces bons en téléphonant au 06 19 99 28 37. merci.

Date limite de réception pour les annonces
du n° 459 : mercredi 26 novembre 2008.

CONCERT

Gariné

Version concert de l'opérette de Dikran Tchouhadjian

Donnée pour la première fois en juin 2007, pendant l'Année de l'Arménie, cette oeuvre a été de nouveau présentée au public le mercredi 12 novembre en la cathédrale arménienne Sainte-Croix, par la compagnie « les Amoureux transis », et le Centre de Recherche Dikran Tchouhadjian, avec le soutien de Hamaskaïne Paris et le parrainage d'Irina Brook.

Le Centre de recherche **Dikran Tchouhadjian** (CRDT) s'est donné pour objectif de rendre accessibles au public français les oeuvres musicales et théâtrales du patrimoine arménien, par la recherche ou la création. Sous la direction de **Gérald Papasian** et la présidence de **Claude Mutfian**, le CRDT s'inscrit dans le prolongement du travail d'Archag Tchobanian. Nous connaissons **Gérald Papasian** acteur et metteur en scène, nous le découvrons comme traducteur-adaptateur, chanteur lyrique et directeur artistique : il déploie les multiples facettes de son talent pour faire connaître l'oeuvre la plus célèbre du compositeur D. Tchouhadjian, né à Constantinople au XIXe siècle et auteur du premier opéra arménien ; à l'origine, le livret en italien fut traduit en turc. Comme beaucoup d'intellectuels et d'artistes de l'époque, D. Tchouhadjian s'est rendu en Europe et à Paris ; il s'est beaucoup imprégné de culture occidentale et celle-ci transparait dans sa musique.

Une opérette au parcours mouvementé

En 1875, fut créé à Constantinople *Lebledji Hor Hor Agha*, le livret étant signé de Takvor Nalian. L'intrigue située au XVIIIe siècle, raconte l'histoire d'amour entre un jeune bey turc et la fille d'un

vendeur de pois chiches ; ce fut un triomphe dans l'empire ottoman. En 1943, l'Arménie soviétique reprend l'oeuvre en gommant les références turques et l'intitule *Gariné* ; c'est ainsi que les personnages principaux deviennent Gariné et Armen, que l'his-

toire est transformée et que les motifs orientaux de la partition musicale sont supprimés. L'enjeu du travail de G. Papasian consiste à proposer un livret en français tout en respectant la partition originale dans son intégralité.

L'intrigue

Au XIXe siècle, Armen rêve de créer le premier grand théâtre de Constantinople et d'y jouer les grands auteurs, rompant avec la tradition du théâtre de rue. Après la défection du premier rôle féminin, il se voit contraint de trouver une remplaçante mais c'est difficile car les familles respectables n'ont pas une haute idée du théâtre et interdisent à leurs filles de monter

sur scène. Avec son ami Markar, il découvre alors **Gariné**, à la voix magnifique, cependant le père de celle-ci, Hor Hor Agha, vendeur de pois chiches, va tout faire pour empêcher sa fille de rejoindre la troupe. Après maintes péripéties, l'amour entre les jeunes gens triomphe et le théâtre est sauvé...

Les thèmes abordés dans cette opérette sont nombreux : le théâtre dans le théâtre, l'opposition des classes sociales, la mentalité orientale et patriarcale et la désobéissance de la jeune fille. Le sujet est traité avec humour et légèreté mais n'exclut pas le romantisme ; tout au long de l'oeuvre, les influences orientales et occidentales lui donnent sa couleur et ses sonorités particulières.

Le spectacle dans sa version concert, est servi par d'excellents jeunes artistes et notamment dans les rôles principaux, Ania Wozniak (soprano) dans le rôle de Gariné et Julien Dran (ténor) dans le rôle d'Armen offrent de très beaux moments musicaux. **Gérald Papasian** (basse) joue le rôle de Hor Hor Agha autant qu'il le chante, avec faconde et truculence. Le choeur est très présent dans cette oeuvre, il accentue la couleur locale et populaire de l'intrigue ; les chants sont interprétés avec brio.

Gariné a été présenté dans sa version concert pour un appel au mécénat et aux dons afin de pouvoir créer ce chef d'oeuvre inédit de D. Tchouhadjian en opérette, avec costumes, décors et orchestre. Souhaitons que le projet aboutisse pour le plus grand plaisir de tous.

Anahid Samikyan ◀

PS. Les dons sont à adresser à : CRDT/Gariné CRDT-4 rue Baudelique- 75018 Paris (remise d'un reçu Cerfa)

THEATRE

Conversations avec ma mère de l'auteur argentin Santiago Carlos Ovès, produit par le théâtre de la Commune d'Aubervilliers, mis en scène par Didier Bezace avec Isabelle Sadoyan (la mère) et Didier Bezace (le fils) a été d'abord un film du scénariste et réalisateur argentin qui a reçu de nombreuses récompenses dans différents festivals.

Didier Bezace, directeur du Centre Dramatique National de la Commune d'Aubervilliers en a fait une remarquable adaptation pour la scène.

« Argentine 2001. Mama a 82 ans, son fils Jaime, 55. Ils vivent chacun dans des mondes différents, étrangers l'un à l'autre : Mama se débrouille toute seule dans un appartement prêté par son fils ; lui mène une vie confortable avec femme et enfants dans une belle villa. Jusqu'au jour où la crise économique s'invite dans leur quotidien. Tout s'effondre pour Jaime... sinon la tendresse irremplaçable de sa

Conversations avec ma mère

mère, son espiègle sagesse, son goût têtu de la liberté qu'il redécouvre au cours de six conversations et émouvantes, se déroulant comme autant de petits actes d'une reconnaissance mutuelle et définitive... » Didier Bezace

S.C. Ovès interroge l'état d'une société à travers ces six conversations entre une mère âgée et son fils. La situation de l'Argentine, l'engagement individuel, la distance intergénérationnelle nous touchent auxquels s'ajoutent la tendresse et la connivence entre cette mère et son fils.

La mère est incarnée par **Isabelle Sadoyan**, cette immense et lumineuse comédienne, que la plupart de nos lecteurs connaissent, ne serait-ce que par son rôle de la tante cousant à la machine, dans le film de Henri Verneuil, *Mayrig*, mais qui, tout au long des années a aussi interprété de très nombreux rôles au théâtre.

« Pour le personnage de Mamé, je me suis inspiré de ma propre mère. Elle a quatre-vingt-dix ans. Je suis très inquiet de voir qu'une société comme la nôtre a tendance à abandonner les personnes âgées à leur propre sort. Je ne parle pas seulement de ce qui se passe en Argentine, je crois que c'est valable pour toutes les sociétés. Il est très difficile pour un créateur, un artiste, de ne pas prendre en compte ce qui se passe réellement dans son pays. Mais en écrivant *Conversations avec ma mère*, je me suis dit que le thème de la relation entre une mère âgée et son fils adulte était universel et qu'il pouvait toucher au-delà du public local ». Santiago Carlos Ovès.

Allez voir cette pièce qui est actuellement en tournée en France avec des points forts en janvier et février 2009.

A.T. Mavian ◀

Isabelle Sadoyan débute aux côtés de Roger Planchon qu'elle suit jusqu'à la création du Théâtre National Populaire de Villeurbanne. Un demi-siècle de carrière au théâtre avec de prestigieux metteurs en scène tels que Patrice Chéreau, Jorge Lavelli, Jean-Pierre Vincent pour jouer Shakespeare, Kleist, Pirandello, Strindberg, Tchekov, Duras ou Vinaver qu'elle a dernièrement interprété dans *Par-dessus bord*. Le cinéma et la télévision lui ont aussi offert des rôles importants, récemment *L'heure d'été* et *Souvenirs du Valois* d'Olivier Assayas, *Les murs porteurs* de Cyril Gelblat, *Le passager de l'été* de Florence Moncorgé-Gabin, *Aram* de **Robert Kéichichian**, entre autres au cinéma. À la télévision, elle a travaillé avec Bernard Stora, Pierre Sisser, Luc Béraud, Joël Santoni, Franck Cassenti...

Didier Bezace a un parcours exceptionnel. Co-fondateur en 1970 du Théâtre de l'Aquarium à la Cartoucherie, il a participé à tous les spectacles de ce théâtre jusqu'en 1997 en tant qu'auteur, comédien ou metteur en scène. Depuis il est directeur du Théâtre de la Commune d'Aubervilliers et continue une carrière d'acteur au cinéma comme au théâtre, il a joué sous la direction de Claude Miller, Bertrand Tavernier, André Téchiné au cinéma, tout en travaillant aussi pour la télévision pour Caroline Huppert, Denys Granier-Deferre, Marcel Bluwal, Daniel Jeanneau... Au Théâtre de la Commune, il a créé en 2004/2005 *Avis aux intéressés* de Daniel Keene qui a reçu le Prix de la critique pour la scénographie et une nomination aux Molières pour le meilleur second rôle, en mai 2005 Molière de la meilleure adaptation et de la mise en scène pour la création de *La version de Browning* de Terence Rattigan.

INDIGNATION

Reboisement !

Une marque de laines française, que je ne citerai pas de peur de lui faire de la publicité, propose, pour remercier ses clients, de faire deux séjours gratuits en Turquie pour 8 jours...jusqu'à rien de curieux vu le tourisme développé en Turquie, mais « *En acceptant cette invitation, vous participez en plus, à la sauvegarde de la planète ! En effet, nous contribuons à une vaste opération de reboisement en Turquie et un arbre sera planté en votre nom par l'Office National des forêts* » !!!

Les arbres pousseront-ils mieux sur les ossements de nos ancêtres ?

La télévision française et la pédagogie !

À des heures de grande écoute, entre 19 h et 20 h, que ce soit TF 1, France 2 ou France 3, la violence à sensation se développe à grands renforts :

- sur TF 1 on vous donne tous les sites concernant le suicide avec force détails, soi-disant en couvrant le nom des sites ;

- sur les deux autres chaînes à l'occasion de la folie d'un étudiant, on fait l'historique de tous les lycéens ou étudiants atteints de folie meurtrière qui ont assassiné leurs camarades dans l'enceinte de l'école ou de l'université avec images vidéo à l'appui. Est-ce que la télévision française remplace les revues dédiées à la violence et qui avaient été interdites, est-ce une façon de stimuler l'imagination des adolescents ? N'y a-t-il pas assez déjà de jeux de violence sur le marché ? Servir la violence sur un plateau, est-ce bien là le rôle de la télévision ?

A.T.M. ◀

8e FOIRE AUX LIVRES DE L'UCFAF

Samedi 29 et dimanche 30 novembre 2008

De 11 h à 19 h sans interruption.

PRES DE 200 TITRES D'OUVRAGES

70 éditeurs, 140 auteurs

Occasion d'acheter, d'offrir aussi de l'Artisanat d'Arménie, des CD, des DVD, de visiter l'exposition des œuvres d'Anahid Samikyan et de participer au débat.

► Œuvres d'Anahid Samikyan

Vernissage le jeudi 27 novembre à 19 h

Du 27 au 30 novembre – UCFAF

6 Cité du Wauxhall – Paris 10e,

toute la journée les 28, 29 et 30 novembre

► Conférence-débat

SUR L'ACTUALITÉ DU GENOCIDE.

Le négationnisme ou la falsification de l'histoire;

avec la participation de René Dzagoyan, vice-président du CCAF

Claude Mutafian, historien

Roumiana Ougartchinska, journaliste

Edmond Yanekian, président de l'UCFAF

Samedi 29 novembre, 16h.

COMMUNAUTÉ

40e anniversaire du jumelage de Bagneux

Les 29 et 31 octobre, Bagneux fêtait le 40e anniversaire du jumelage avec Vanatzor-Kirovagan. À cette occasion, le quatuor à cordes (deux violons, un alto, un violoncelle) et 10 enfants du Conservatoire de Vanatzor étaient les invités de la ville et des associations arméniennes. Les enfants étaient hébergés dans les familles.

Le 29, ce fut le concert du quatuor à l'église Saint-Hermeland, avec un programme de musique classique, Haydn, Mozart, suivi de la musique traditionnelle arménienne, Gomitas, qui enchantèrent l'auditoire. Puis le quatuor Trissé, interpréta des extraits de *Spartacus* d'Aram Khatchadourian.

Le vendredi 31, le gala eut lieu dans la salle des fêtes archi pleine. Le quatuor se produisit de nouveau et les enfants aussi. Parmi eux, certains se révèlent déjà comme de véritables virtuoses, en particulier une jeune violoniste de treize ans, le « canoniste » et le joueur de duduk.

Mme Marie-Hélène Amiable rappela l'historique du jumelage et présenta le projet d'assainissement de la ville et en particulier dans les écoles de Vanatzor, pris en charge par Bagneux et avec l'aide du gouvernement.

La soirée dansante se prolongea tard dans la nuit et le buffet dinatoire franco arménien fut très apprécié.

Bagneux a été la première ville de France jumelée avec une ville d'Arménie, Vanatzor – à l'époque Kirovagan. La charte de jumelage avait été signée par M. Henri Ravera, maire de Bagneux et le maire de Kirovagan, en présence de M. Gérard Bédanian, maire adjoint, et de la délégation balnéolaise.

Quarante ans de jumelage signifient quarante ans d'amitié profonde entre les populations des deux villes, au-delà des liens officiels. Ce fut le début de nombreux échanges culturels. Pour la première fois, la troupe d'État de danse vint en France, à Bagneux, et depuis, de nombreuses troupes ont suivi.

On entendit à Bagneux la première fois, la voix merveilleuse de Louciné Zakarian, qui s'est éteinte en 1993. Bagneux prit aussi en charge, l'arrivée d'une troupe théâtrale, de médecins d'Arménie en stage à l'hôpital Béclair et à l'hôpital Boucicaut, des cuisiniers d'Arménie qui s'initiaient à la cuisine française. Des échanges de sports eurent lieu, en particulier en foot, boxe, judo. L'aide sanitaire fut très importante, surtout au moment du tremblement de terre.

Longtemps après Bagneux, d'autres jumelages entre villes de France et d'Arménie eurent lieu. Entre les villes sœurs, ce sont de véritables coups de cœur, un rapprochement permettant une meilleure connaissance mutuelle avec des liens d'amitié qui se développent et s'approfondissent au cours des années.

Thaïs Samikyan ◀

DONS À ACHKHAR

Mme Anahid Torossian (31 Toulouse)	42 €
M. Karassalmassian (94 Alfortville)	12 €
M. Garo Maslak (92 Courbevoie)	42 €
Mouvement des Arméniens de France pour le Progrès (94 Vitry)	600 €
M. Carlos Ketsoyan (Uruguay)	50 €

Merci de votre aimable soutien.

Dons à Achkhar à la mémoire de notre chère ROSELINE DJIHANIAN

M. et Mme Chukurian (28 Anet)	100 €
Mme Suzanne Yaghdjian (75)	50 €
Mme Varvara Basmadjian (75 Paris)	50 €
M. Armand Emirian (77 Vernou-La-Celle-sur-Seine)	100 €
M. Arto Buyuk-Pehlivanian (77 Lesches)	100 €
Mme Annie Amanatian (94 Bry-sur-Marne)	100 €

Merci.

SOUSCRIPTION AU LIVRE « LES MONUMENTS ARMÉNIENS »

Résultat d'un long travail de recherche de JEAN V. GUREGHIAN.

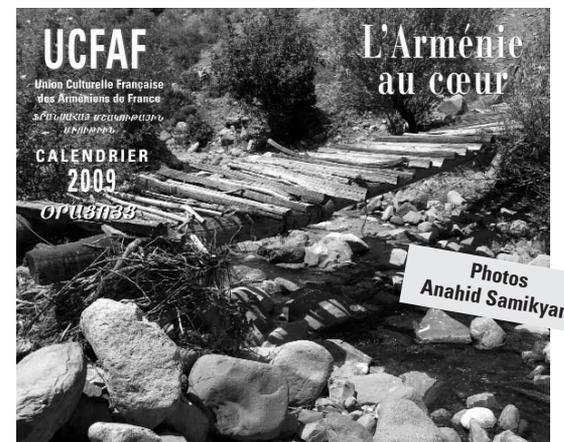
Référence pour les chercheurs, les étudiants et même les juristes

Édité par SIGEST avec le soutien de la Fondation Gulbenkian et de l'Institut Tchobanian

Souscription ouverte

<http://editions.sigest.net/page000100fc.html>

Ou par chèque de 14 € à Sigest 29 rue Etienne Dolet 94140 Alfortville envoi par poste

Calendrier : voir page 3

Bulletin d'abonnement

Oui, je souhaite recevoir Achkhar chaque quinzaine

Nom ..... Prénom .....

Adresse .....

Code postal ..... Ville .....

TARIFS

France 6 mois (11 n°) : 35 € – 1 an (22 n°) : 68 € – Soutien : 110 €

Etranger 85 € pour 1 an par virement (100 € par chèque)

par chèque bancaire ou postal à l'ordre de SARL NAREK

par virement IBAN à FR52.20041000 0123 9745 3H02 038 — BIC PSSTFRPPAR (depuis l'étranger)

Merci de libeller et adresser votre règlement à : Société Narek (Achkhar) – 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris

Saroyan aurait eu 100 ans cette année

À YEREVAN UNE SEMAINE EN HOMMAGE À L'ÉCRIVAIN

Le ministère de la Culture d'Arménie, l'Union des écrivains, l'Université d'Etat Brusov de linguistique de Yerevan, l'Université russo-arménienne, l'Organisation Arménienne pour la Coopération Culturelle avec l'Étranger, l'Université américaine d'Arménie ont organisé du 6 au 10 octobre 2008 une semaine internationale dédiée à la personnalité de William Saroyan et à son œuvre.

La présentation des livres publiés à l'occasion de ce centième anniversaire a ouvert les cinq jours consacrés à mieux connaître l'écrivain.

Plusieurs tables rondes composées de professeurs, de chercheurs, d'artistes, d'écrivains, de journalistes, de traducteurs de nationalités diverses, ont joint leur savoir. Ils ont apporté ce qu'ils connaissaient à ce jour de l'écrivain, cet artiste des mots, ont parlé de l'Arménie et des Arméniens représentés dans la *Trilogie* de Saroyan, de la culture arménienne telle qu'elle apparaît dans son œuvre, de l'influence du grand Anton Tchekov sur ses nouvelles mais aussi de l'influence de Saroyan sur Jack Kerouac et la Beat Generation. Les tables rondes ont aussi développé le thème de l'Absurde dans l'œuvre de Saroyan, analysé ses pièces brèves, parlé des films tournés d'après les œuvres de Saroyan, de sa personnalité et de son art, de sa rencontre avec l'immense peintre Arshile Gorky, du thème de l'immigration tel qu'il est traité dans son œuvre, et encore de la langue de ses écrits, de ses innovations, de la notion de patrie, des traductions en Géorgien... pour ne citer qu'une partie des thèmes.

Chaque journée a eu sa part de spectacles : la première du film *Bitlis* de Youri Mouradian et de nombreuses premières de représentations théâtrales : *The Armenian Mouse* interprétée par Jacky Nercessian et Agnès Davan au Théâtre de marionnettes Toumanian, *Opera, opera* mis en scène par Samson Stépanian joué au Théâtre Soundoukian, *Stories on the train* d'après les nouvelles de Saroyan, mis en scène par la fille d'Henrik Malian, Nariné Malian, représenté au Studio Théâtre... Malian, *Hello out there*, mis en scène par David Hagopian et joué au Théâtre de musique de chambre, *Papa you're crazy* interprété par Nora Armani et la compagnie Pemart au Théâtre de Marionnettes Toumanian, *The last day of the world* et *Cave dwellers* mis en scène par Armen Elbakyan au Théâtre Metro, *We are coming to the world* basé sur des nouvelles, mis en scène par Armen Elbakyan au Théâtre National de marionnettes, *Will you dance with me?* et *A cold day* dirigés par Armen Elbakyan au théâtre Arion, puis *I don't promise to laugh*, même direction, à l'Institut national de théâtre et de cinéma de Yerevan.

Rappelons les quatre films produits en Arménie d'après les œuvres de Saroyan :

En 1975 *My heart 's in the Highlands* de L. Grigorian Hayfilm studio. En 1979, *Hello out there*, de M. Varjapétian Yerevan studio. En 1983, *The barber whose uncle had his head bitten off by a circus tiger* de V. Melkonian, Hayfilm studio. En 1988, *The coldest winter since 1854* de V. Melkonian Hayfilm studio

Et les 5 films d'animation : en 1983, *The King and the Carpenter* de U. Mouradian Hayfilm studio, en 1987, *The Grenadine* de U. Mouradian Hayfilm studio, en 1989, *The War on our Street* de G. Mardirossian Hayfilm studio, en 1990, *Old country advice to the American traveller* de Y. Mouradian Hayfilm studio et en 1991, *In the silent valley of the home* de Y. Mouradian Hayfilm studio. Et depuis 1991... Le grand vide qui n'est pas un film mais une constatation.

L'ANNEE WILLIAM SAROYAN EN CALIFORNIE SE POURSUIT

Achkhar vous a déjà informés, chers lecteurs, de différentes manifestations en Californie en hommage à William Saroyan, l'enfant de Fresno puisqu'il y est né en 1908 et y est mort en 1981. Son père, Arménak, né à Bitlis, émigra à Fresno en 1905 aidé par les missionnaires de l'église presbytérienne. Pasteur à Yettém, il mourut prématurément en 1911. Sa mère fut alors obligée de confier ses enfants à l'orphelinat pour travailler à San Francisco. La famille put se réinstaller à Fresno en 1916.

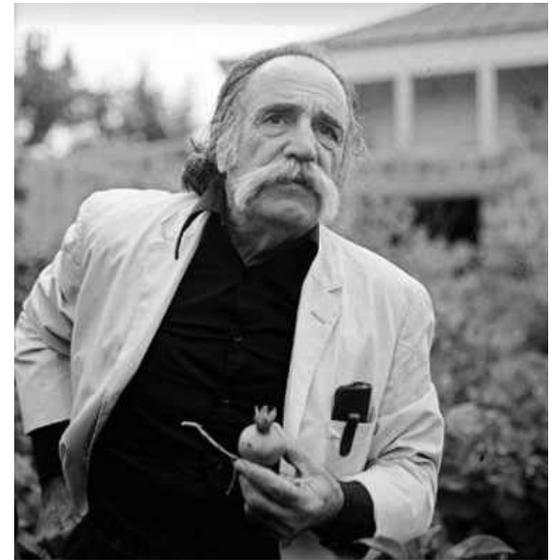
Cet ancrage à Fresno explique la continuation des tributs sous des formes diverses.

Le 28 août dernier, l'Orchestre National de Chambre d'Arménie, sous la direction du maestro Aram Gharabekian a donné un grand concert avec au programme des œuvres de Aram Khatchadourian, Komitas, Alan Hovhaness, Johannes Brahms. Les 25 musiciens de l'orchestre, tous diplômés du Conservatoire Komitas de Yerevan, ont déjà fait une tournée en Europe, au Moyen-Orient et aux Etats-Unis où ils sont venus jouer pour la cinquième fois, avec des concerts à Los Angeles et San Francisco

Pour les pièces de théâtre de Saroyan, *Le massacre des innocents* a été représenté pour la première fois sur la côte ouest des Etats-Unis, au théâtre national de Fresno du 3 au 5 et du 7 au 11 octobre 2008. Cette pièce écrite en 1958, l'avait été en réaction aux procès maccarthystes et à la peur du communisme des années 1940 et 1950.

Le docteur Edward Emanuel qui travaille depuis des années avec le Théâtre de Fresno, a choisi cette pièce parce que « *Saroyan utilise trois styles dramatiques différents : réalisme, expression et absurde.* ». Les acteurs ont eu quatre semaines de répétition. Ils sont plus de 30 à interpréter cette pièce complexe dont l'histoire a lieu à Noël, quelque part aux Caraïbes dans un bar qui se transforme en tribunal. Le bar, à l'origine lieu convivial, devient un lieu de ruine. Une scène particulièrement poignante est celle où un enfant de 8 ans est jugé coupable et condamné à

mort parce qu'il hait ses parents et le gouvernement. La pièce dit que les gens sont responsables de la sauvegarde de la démocratie, s'ils ne font rien alors le gouvernement va épier leurs moindres gestes et actes et va les condamner pour tout et rien. Le massacre des innocents est une pièce qui choque, qui ne ressemble pas aux autres œuvres de Saroyan. Mais le docteur Emanuel a voulu montrer les différentes facettes de l'écrivain : « *C'est un grand conteur parce qu'il écrit sur la condition humaine* » dit-il, pour conclure.

SAROYAN EST FETE JUSQU'EN ISLANDE

Certaines de ses nouvelles et de ses pièces de théâtre ont été jouées à la radio et des nouvelles de l'écrivain sont traduites en islandais mais aussi des romans comme *The Human Comedy* (*La Comédie humaine*) et *My name is Aram* (*Je m'appelle Aram*). Si les premières traductions datent de la grande époque de Saroyan, les années 1940, la toute dernière traduction de *Madness in the Family* (*Folie dans la famille*) date de 2004. Deux écrivains islandais Tomas Gudmundsson et Jonas Arnason ont connu Saroyan personnellement.

Le centenaire de Saroyan a été célébré par l'Institut des langues étrangères de l'Université d'Islande par un événement : « Journées de culture arménienne » qui comprenait un séminaire sur William Saroyan et un film documentaire de Magnus Sward Jorheim sur le génocide arménien. Le professeur Dickran Kouymjian non seulement introduisit le film mais fit la conférence sur William Saroyan parlant de la vie et des œuvres de l'écrivain et de ses rêves au sujet de la réalisation cinématographique. Un public toujours très attentif suivit ensuite les lectures d'extraits de pièces de théâtre et de la nouvelle *Snake* (*le Serpent*).

Un écrivain fêté, respecté, traduit, joué, lu, dont la commémoration du centenaire montre qu'il est loin d'être oublié tout au contraire.

A.T. Mavian ◀